

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему

ОРГАНІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА
ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ
КОРДОН УКРАЇНИ

Здобувача вищої освіти 6 курсу,
ГБ- 21-1 групи,
спеціальності 073 «Менеджмент»
ІІІ «Менеджмент митної справи»

підпис здобувача вищої
освіти

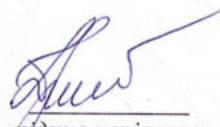
Євгійенко Тетяна
Валентинівна

Науковий керівник
Науковий ступінь вчене звання

підпис керівника

Микитенко Тетяна
Владиславівна,
к.е.н., доц.

Завідувач освітньої програми
Науковий ступінь вчене звання

підпис керівника

Держак наталія
Олександрівна, к.е.н.,
доцент

Допущено до захисту за рішенням
кафедри митної справи та
товарознавства
протокол від 24.07.2025 № 19

підпис завідувача кафедри

Ткаченко Сергій
Олександрович, к.е.н.,
доцент

Ірпінь 2025

Реєстрація №

5

(дата)

04.06.2025

(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

04.06.2025

(до захисту, на доопрацювання)

(дата)

(підпис)

Результат попереднього захисту

(оцінка)

(дата)

(підпис)

Результат захисту

Відмінно

04.06.2025

(оцінка)

(дата)

(підпис)

Голова комісії:

(підпис)

Димченко О.І.

(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис)

Ткаченко С.О.

(ініціали, прізвище)

(підпис)

Григоренко О.І.

(ініціали, прізвище)

(підпис)

Дермаченко В.І.

(ініціали, прізвище)

ЛІСТ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ				
міст кваліфікаційної роботи	від 0 до 20			
міст теоретичного матеріалу, зв'язок з практичним, наявність представлених матеріалів в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)				
вотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10			
часне виконання роботи на етапах у встановлені строки терміни	від 0 до 5			
Рецензент	від 0 до 5			
Висновок	від 0 до 15			
Роздатковий матеріал	від 0 до 10			
Визнання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	Відмінно	10.06.2020	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Економіко-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Діяльність 073 «Менеджмент»
Навчальна програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую

Завідувач кафедри

С. Ткаченко

«   »   2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Євгієнко Тетяни Валентинівни

Тема кваліфікаційної роботи

Організація митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Затверджено наказом ректора від «_08_» жовтня 2024 р. №1493

Строк здачі закінченої роботи   2025 р.

Цільова установка

Мета роботи - організація митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Об'єкт дослідження є суспільні відносини, що виникають під час організації митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Предметом дослідження є переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України

Орієнтовною базою дослідження є діяльність митних органів в частині організації митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Вихідні дані до роботи митна статистика ДМСУ, навчальна та наукова література з теми дослідження

Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, графіки, схеми

Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ЗП

ДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

1.1. Загальна характеристика митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів

1.2. Митний контроль в нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки держави

ДІЛ 2. ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

2.1 Митний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України
2.2. Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України
РОЗДІЛ 3. Удосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що пере-
митний кордон України
3.1 Шляхи удосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів на основі
досвіду

ВИСНОВКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етап	
		За планом	Ф
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	02.10.2024	02.
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	21.10.2024	21.
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2024	06.
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2025	06.
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.03.2025	03.
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2025	03.
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2025	
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2025	
9	Попередній захист роботи	14.05.2025	
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2025	
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	30.05.2025	
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2025	
13	Захист роботи	2025	

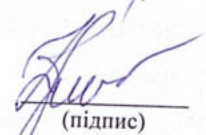
7. Дата видачі завдання « 06 » 11 2024р.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

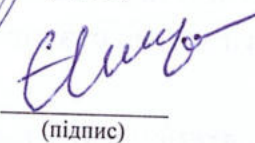
Микитенко Т.В.

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Держак Н.О.

Завдання до виконання отримав здобувач

(підпис)

Свгiєнко Т.В.

АНОТАЦІЯ

Організація митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Метою даної праці є здійснення аналізу теоретичних та практичних площин митного контролю й процедури оформлення товарів та транспортних засобів на митній території України.

Завдання охоплюють розгляд сутності митного контролю, визначення його значення для безпеки держави, аналіз особливостей процедури оформлення, вивчення міжнародного досвіду.

Дослідження ґрунтується на нормативно-правових документах, статистичних даних, а також на міжнародних стандартах.

Зроблені висновки акцентують увагу на наявних проблемах, таких як затримки, недостатній рівень автоматизації та корупційні ризики.

Запропоновано впровадження цифрових технологій у процеси, використання штучного інтелекту, сучасних технічних засобів контролю та приведення законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу.

Результати дослідження матимуть практичну цінність для державних органів, митних служб, представників бізнесу та наукової спільноти.

Кваліфікаційна робота містить 61 сторінку, 4 таблиці, 14 рисунків, використаних джерел з 40 найменувань.

Ключові слова: митний контроль, митне оформлення, цифровізація, автоматизація, управління ризиками, штучний інтелект, міжнародні стандарти, моніторинг законодавства, корупційні ризики, митна безпека.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2025

Рік захисту роботи 2025

ний кордон України
митний кордон України
х засобів, що перемі
з засобів на основі зар

К виконання етапів	
планом	Факт
10.2024	02.10
10.2024	21.10
11.2024	06.11
02.2025	06.02
03.2025	03.03
04.2025	03.04
04.2025	
05.2025	
05.2025	
05.2025	
05.2025	
06.2025	
025	

итенко Т.В.

ажак Н.О.

ієнко Т.В.

ANNOTATION

Impact of Customs Regulation on the Functioning of the Ukrainian Market

The purpose of this study is to analyze the theoretical and practical aspects of customs control and the procedure for processing goods and vehicles in Ukraine.

The objectives include examining the essence of customs control, determining its significance for national security, analyzing the specifics of customs procedures, and studying foreign experience.

The research is based on legal documents, statistical data, and international practice.

The conclusions highlight existing issues such as delays, insufficient automation, and corruption risks.

It is proposed to introduce digital technologies into customs procedures, implement artificial intelligence, implement modern technical control tools, and align legislation with European Union standards.

The research findings will be of practical value to government agencies, customs authorities, business representatives, and the scientific community.

Keywords: customs regulation, tariff policy, natural gas market, international trade, customs duties, digitalization, EU integration, energy security.

The qualification thesis consists of 61 pages, 4 tables, 14 figures, and references.

Year of completion: 2025

Year of defense: 2025

ВІДГУК
наукового керівника кваліфікаційної роботи

Актуальність теми кваліфікаційної роботи «Організація митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України» зумовлена зростаючою глобалізацією товарних ринків і необхідністю забезпечення ефективності, оперативності митного контролю та оформлення для прискорення зовнішньоекономічної діяльності українського бізнесу.

Кваліфікаційна робота виконана за матеріалами Держмитслужби відповідає плану, затвердженому керівником, визначеній меті та вказаним завданням. Теоретичний матеріал кваліфікаційної роботи пов'язаний з митною статистикою Держмитслужби.

В Розділі 1 здобувачка розкрила загальну характеристику митного контролю та оформлення товарів, транспортних засобів, та особливості митного контролю у нейтралізації ризиків та загроз митної безпеки.

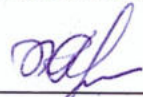
В Розділі 2 на прикладі діяльності Держмитслужби, проілюстровано організацію та методику митного контролю та митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України за 2014-2024 роки.

В Розділі 3 здобувачка визначила напрями удосконалення митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, зокрема запропонувала впровадження цифрових технологій у процеси, використання штучного інтелекту, сучасних технічних засобів контролю та приведення законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу.

Загалом кваліфікаційна робота написана на достатньому науковому рівні, тему повністю розкрито, надані пропозиції становлять певний інтерес для діяльності митних органів.

Робота виконувалася відповідно до затвердженого графіку, що позитивно вплинуло на якість проведених досліджень. Кваліфікаційна робота рекомендована до захисту з позитивною оцінкою.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Микитенко Т.

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувачки вищої освіти Євгійенко Тетяни Валентинівни розглянута на засіданні кафедри, протокол від «4» 2025 р. № допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

Ткаченко С.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти Державного податкового університету

Євгієнко Тетяни Валентинівни

на тему «Організація митного контролю та оформлення товарів та
транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України»

Актуальність теми: У сучасних умовах глобалізації, інтенсивного розвитку міжнародної торгівлі та активної інтеграції України у світовий економічний простір ефективна організація митного контролю є ключовим елементом забезпечення митної та економічної безпеки держави. Особливої уваги потребують питання автоматизації процесів митного контролю, спрощення процедур митного оформлення та зменшення ризиків, пов'язаних із порушеннями митного законодавства. Це підтверджує важливість дослідження організації митного контролю як важливого інструмента державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Наукова новизна: Полягає в комплексному дослідженні ролі Державної митної служби України в системі захисту економічних, митних інтересів країни, оцінці сучасних викликів та можливостей, аналізі технологічних інновацій та міжнародного досвіду.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу: Автор дослідив значну кількість літератури з досліджуваної теми, проаналізував статистику Державної митної служби України, у роботі чимало аналітичних таблиць та рисунків.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі установи: Полягає у поліпшенні ефективності митного контролю Держмитслужби, а саме контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, ідентифікації прогалін і слабких місць, що може допомогти удосконалити процеси та процедури, що використовуються Державною митною службою.

Наявність недоліків: Недостатньо розкрито окремі рекомендації автора.

Загальний висновок та оцінка роботи: Робота може бути рекомендована до оприлюднення перед державною атестаційною комісією та заслуговує на оцінку «відмінно».

Рецензент:

Генеральний директор ТОВ «Фармасофт»

Лариса КОНОВАЛОВА

ННІ економічної безпеки та митної справи Кафедра
митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Євгійенко Тетяна Валентинівна

Курс/група _____ ММБ-21-1 _____

Тема дипломної роботи:

Організація митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через кордон України.

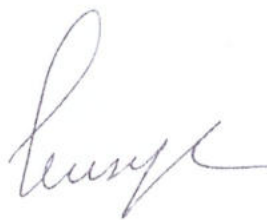
П. І. Б. наукового керівника Микитенко

Т. В.

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 92,35%
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 7,65%, цитат 0,48%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі

М. Іщук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	5
1.1. Загальна характеристика митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів	5
1.2. Митний контроль в нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки держави	13
РОЗДІЛ 2. ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ.....	19
2.1 Митний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України	19
2.2. Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України	26
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ.....	34
3.1 Шляхи удосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів на основі зарубіжного досвіду	34
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації, інтенсивного розвитку міжнародної торгівлі та активної інтеграції України у світовий економічний простір ефективна організація митного контролю є ключовим елементом забезпечення митної та економічної безпеки держави. Особливої уваги потребують питання автоматизації процесів митного контролю, спрощення процедур митного оформлення та зменшення ризиків, пов'язаних із порушеннями митного законодавства. Це підтверджує важливість дослідження організації митного контролю як важливого інструмента державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Стан і ступінь розробки проблеми. Проблематика організації митного контролю розглядається у працях як українських, так і зарубіжних науковців. Серед українських дослідників варто виділити роботи, присвячені як теоретичним, так і прикладним аспектам митної діяльності, зокрема праці О.Гребельника, А. Мельника, С. Лисенка, П. Пашка. На міжнародному рівні значний внесок у дослідження інноваційних підходів до митного контролю в умовах глобалізації зробили такі вчені, як Р. Холкомб і Д. Хендрікс. Разом із тим питання оптимізації митних процедур, використання сучасних технологій та впровадження ризик-орієнтованих методів залишаються важливими для подальшого вивчення.

Метою роботи є аналіз теоретичних і практичних аспектів організації митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення цих процесів з урахуванням сучасних викликів.

Відповідно до мети, виділимо наступні **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати загальну характеристику митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.
2. Дослідити роль митного контролю в нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки держави.

3. Розглянути особливості здійснення митного контролю товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України.

4. Вивчити процедури митного оформлення товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України.

5. Проаналізувати зарубіжний досвід організації митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів.

6. Розробити пропозиції щодо вдосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів на основі найкращих практик зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження є організація митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів у системі державної митної справи України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти організації митного контролю й оформлення товарів і транспортних засобів, а також механізми їх вдосконалення з метою забезпечення митної безпеки держави.

Для дослідження теми «Організація митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України» використовуються наступні **методи**: аналізу та синтезу, системний підхід, порівняльного аналізу, емпіричні методи, метод експертних оцінок, статистичний аналіз.

Елементи наукової новизни:

1. Розроблено та обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення митного контролю на основі цифровізації процесів та застосування штучного інтелекту.

2. Запропоновано алгоритм оптимізації митного оформлення через інтеграцію автоматизованих систем аналізу ризиків та електронного документообігу.

3. Визначено найбільш ефективні підходи до гармонізації митного законодавства України відповідно до стандартів ЄС та міжнародних угод.

4. Обґрунтовано впровадження сучасних технічних засобів контролю (сканерів, детекторів) для зменшення часу перевірки вантажів та підвищення прозорості митних процедур.

Результати дослідження можуть бути використані: Державними органами (Держмитслужба, Міністерство фінансів) для вдосконалення механізмів митного контролю та оформлення товарів, логістичними компаніями та імпортерами для розуміння та оптимізації процесів митного оформлення, навчальними закладами для підготовки спеціалістів у сфері митної справи.

Конкретні пропозиції щодо впровадження: розробка єдиної цифрової платформи для митного контролю, що дозволить автоматизувати обмін даними між митними та податковими органами; впровадження системи електронного моніторингу для мінімізації корупційних ризиків; використання алгоритмів штучного інтелекту для автоматичного аналізу документів та управління ризиками під час митного контролю.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи відбулась шляхом публікації тез доповіді “Організація митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України” на Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Розвиток митної справи України: захист національних інтересів та сприяння реформам”.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

1.1. Загальна характеристика митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів

Митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів є ключовими складовими регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямованими на забезпечення економічної безпеки держави, дотримання законодавства та спрощення міжнародної торгівлі. Ці процеси передбачають перевірку документів, відповідність товарів митним нормам, сплату податків та митних зборів, а також контроль за дотриманням правил переміщення через кордон. Ефективне здійснення митного контролю сприяє захисту національних інтересів, запобіганню незаконному обігу товарів і створенню сприятливих умов для розвитку торгівлі.

Митний контроль – це сукупність заходів, які здійснюють митні органи України для забезпечення дотримання вимог митного законодавства, міжнародних договорів та правил, що регулюють ввезення, вивезення або транзит товарів, транспортних засобів, валютних цінностей та інших предметів. Основна мета такого контролю полягає у забезпеченні належного виконання норм і правил, що стосуються переміщення через митний кордон [1]. Простіше кажучи, митний контроль – це сукупність заходів, які виконують митні органи, щоб гарантувати відповідність операцій нормам митного права та міжнародним угодам [1]. Глава 47 Митного кодексу України встановлює основні принципи організації митного контролю, включаючи порядок взаємодії митних органів із іншими державними органами, вибірковість перевірок, строки перебування товарів під контролем і вимоги до документів, необхідних для митного оформлення. Крім того, вона регулює доступ посадових осіб до територій чи приміщень підприємств для здійснення перевірок.

Однак не всі аспекти організації митного контролю детально описані в Митному кодексі, і багато процедур регулюються іншими нормативними актами [2].

Згідно зі статтею 318 Митного кодексу України, основними принципами митного контролю є такі положення (рис.1.1.) [2]:

усі товари та транспортні засоби, що мають комерційне призначення і перетинають митний кордон України, підлягають обов'язковій перевірці митними органами;

проведення митного контролю належить до виключної компетенції митних органів, які виконують цю функцію відповідно до положень Митного кодексу України та інших нормативно-правових актів;

процедури митного контролю повинні бути максимально спрощеними, включаючи лише ті формальності, які необхідні для дотримання митного законодавства;

перевірка товарів і транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється відповідно до стандартних технологічних схем, які затверджуються Кабінетом Міністрів України;

розклади міжнародного транспортного сполучення для регулярних перевезень погоджуються центральним органом виконавчої влади у сфері транспорту разом із митними органами та структурами, що забезпечують охорону державного кордону;

для досягнення більшої ефективності митного контролю митні органи взаємодіють із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, авторизованими економічними операторами, а також іншими зацікавленими сторонами, включаючи їх професійні асоціації та об'єднання.

Рис.1.1. Основні принципи митного контролю

Джерело: складено автором на основі [2].

Організація митного контролю являє собою діяльність, спрямовану на створення необхідних умов для ефективного виконання митними органами їхніх завдань відповідно до норм митного законодавства України та міжнародних угод, укладених у встановленому порядку.

Основні функції митного контролю представлені на рис.1.2.

Отже, митний контроль відіграє ключову роль у реалізації митної політики держави та забезпечує її ефективне функціонування.

Серед основних завдань і напрямів організації митного контролю можна виділити такі [3]:

розробка нормативно-правових документів, спрямованих на вдосконалення організації роботи та розвиток митної інфраструктури;

проведення аналізу чинних методів здійснення митного контролю та впровадження інноваційних підходів для підвищення їх результативності;

використання сучасних технологій у процесах митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів;

налагодження співпраці між митними органами та іншими контрольними чи правоохоронними структурами, такими як прикордонні, санітарні, фітосанітарні, радіологічні, ветеринарні й екологічні служби;

оптимізація видів митних забезпечень і способів їх застосування.

**Основні
функції
митного
контролю**

- виконання положень митного законодавства;
- гарантування безпеки держави на національному рівні;
- забезпечення економічної стабільності та захисту інтересів держави;
- нагляд за дотриманням дозвільних процедур під час переміщення товарів, транспортних засобів та інших об'єктів через державний кордон;
- протидія ввезенню на територію країни неякісної продукції, небезпечних речовин, екологічно шкідливих матеріалів або вірусів;
- стягнення передбачених митом, податків та інших платежів, пов'язаних із митними операціями;
- контроль за законним переміщенням валюти через кордон;
- створення сприятливих умов для розширення обсягів товарообігу;
- захист законних інтересів фізичних та юридичних осіб у процесі здійснення митного контролю;
- співпраця з митними службами інших країн;
- вдосконалення митного законодавства та адаптація його до сучасних викликів.

Рис.1.2. Основні функції митного контролю

Джерело: складено автором на основі [3].

Окремо варто зазначити, що одним із важливих напрямів організації митного контролю є розробка та впровадження технологічних схем, які регулюють порядок і послідовність дій під час здійснення митного контролю та оформлення.

Технологічна схема – це чітко визначений порядок дій співробітників митних органів, встановлений їхнім керівництвом, якого необхідно дотримуватися під час виконання митних операцій. Схема може охоплювати діяльність окремого підрозділу або координувати роботу кількох підрозділів одночасно. Вона також регламентує взаємодію митних органів з іншими службами: прикордонною, санітарною,

екологічною та іншими. Затвердження технологічних схем здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Технологічні схеми, розроблені та узгоджені з відповідними державними службами, сприяють упорядкуванню взаємодії між ними під час проведення митного контролю та оформлення.

Під взаємодією розуміється комплекс організаційних заходів, які забезпечують узгодженість дій різних структур, підрозділів та посадових осіб у процесі виконання митних процедур. Відповідно до положень статті 319 Митного кодексу України, податкові органи налагоджують співпрацю з державними структурами, які здійснюють контроль під час переміщення товарів через митний кордон [2]. Окрім митного контролю, товари, які проходять через кордон України, також можуть підлягати іншим видам державного контролю. Це може включати санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, еколо-гічний та радіологічний контроль. У пунктах пропуску через державний кордон більшість видів контролю (за винятком радіологічного) виконуються митними органами шляхом попередньої перевірки документів.

Для здійснення цього контролю використовується інформація, яка надходить від відповідних державних органів, відповідальних за ці види перевірок. Процес базується на використанні сучасних інформаційних технологій, що дозволяють оптимізувати контрольні процедури та забезпечити їхню ефективність. Податкові органи здійснюють співпрацю з державними структурами, координуючи їхню діяльність під час проведення різних видів контролю як у пунктах пропуску через державний кордон, так і в зонах митного контролю на території України. Ця діяльність регулюється положеннями Митного кодексу України та іншими нормативно-правовими актами.

Контрольні заходи проводяться у двох основних випадках:

у пунктах пропуску через державний кордон України для перевірки дотримання встановлених заборон на переміщення певних категорій товарів через кордон;

під час розміщення товарів у конкретний митний режим для перевірки виконання вимог та обмежень, передбачених чинним законодавством України.

Посадові особи митних органів, згідно з положеннями Митного кодексу України та інших нормативних документів, мають право безперешкодно відвідувати територію або приміщення будь-яких підприємств, незалежно від форми власності чи галузі діяльності. Це право надається з метою здійснення митного контролю, якщо там зберігаються або можуть перебувати товари, які підлягають перевірці.

Митний контроль передбачає виконання митними органами тільки необхідного мінімуму процедур, спрямованих на забезпечення дотримання митного законодавства. Порядок виконання цих процедур і їх обсяг встановлюються відповідно до норм Митного кодексу, інших нормативно-правових актів, а також міжнародних угод, укладених згідно з законодавством України.

Перевірка товарів, транспортних засобів та інших об'єктів здійснюється цілодобово в пунктах пропуску через державний кордон України. Цей процес організований відповідно до затверджених типових технологічних схем, які визначають порядок пропуску різних видів транспорту: автомобільного, водного, залізничного та повітряного. Зазначені схеми ухвалюються Кабінетом Міністрів України.

Залежно від місця проведення митного контролю, можна виокремити кілька основних його форм (табл.1.1).

Таблиця 1.1.

Основні форми митного контролю відповідно до місця проведення

Вид митного контролю	Характеристика
Контроль після прибуття	здійснюється після доставки товарів і транспортних засобів до митних органів;
Суцільний митний контроль	передбачає застосування всіх форм контролю, визначених митним законодавством, за винятком випадків, коли товари звільняються від митного контролю;

Вибірковий митний контроль	базується на вибіркових методах перевірки, де перевіряються не всі товари, а лише їх окремі зразки: обсяг і форми контролю, необхідні для дотримання митного законодавства та міжнародних договорів України, визначаються на основі системи управління ризиками під час митного оформлення; після завершення митного оформлення форми й обсяг контролю визначаються відповідно до положень митного кодексу України. якщо власник товарів або його уповноважений представник вимагає пояснень, митні органи зобов'язані надати письмове повідомлення про форму й обсяг контролю протягом години, якщо інший строк не передбачений законодавством; у разі відсутності необхідності огляду товарів та транспортних засобів за результатами застосування системи управління ризиками, митне оформлення й випуск можуть здійснюватися без пред'явлення товарів митному органу або з їх пред'явленням, але без проведення огляду;

Джерело: складено автором на основі [2].

Центральний орган виконавчої влади, відповідальний за реалізацію державної митної політики, координує діяльність державних органів, які здійснюють контроль за переміщенням окремих категорій товарів через митний кордон України.

Процедура митного контролю умовно поділяється на п'ять основних етапів (рис. 1.3.).

Згідно зі статтею 324 Митного кодексу України, з метою скорочення часу, необхідного для проведення митного контролю, та підвищення його результативності, митні органи мають право використовувати спеціальне обладнання, технічні засоби, а також службових собак. Водночас такі засоби повинні бути безпечними для людей, тварин і рослин, а також не завдавати шкоди транспортним засобам чи товарам [2].

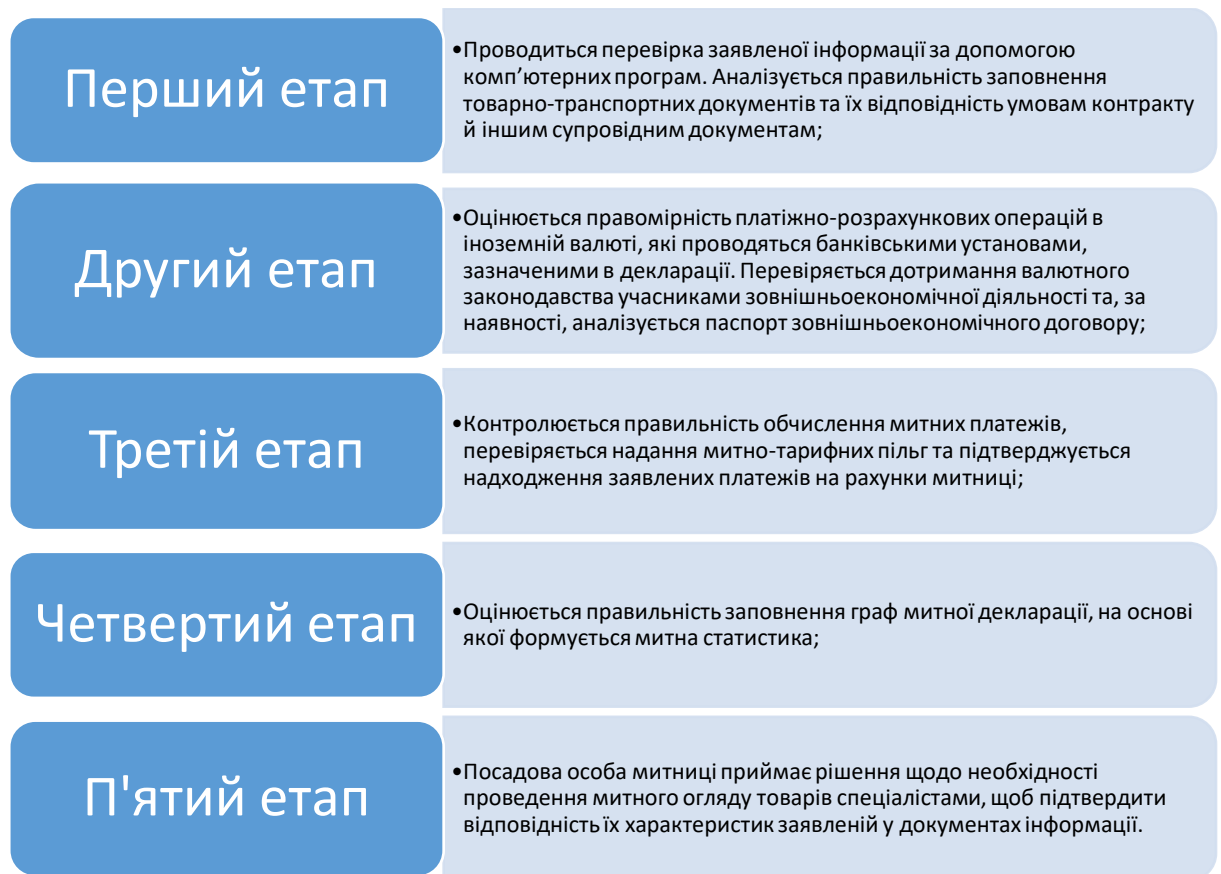

Рис.1.3. Етапи митного контролю

Джерело: складено автором на основі [1].

Митний контроль транспортних засобів поділяється на кілька видів [1]:

контроль автотранспортних засобів. Цей контроль стосується двох основних категорій: вантажні автомобілі комерційного призначення, які перевозять товари, прямують за ними або повертаються після вивантаження; безпосередньо товарів, що перевозяться;

контроль повітряних суден. Митний контроль міжнародних авіап перевезень здійснюється у міжнародних аеропортах згідно з розкладом рейсів. Для чартерних рейсів відповідальність за повідомлення про прибуття покладається на власника авіакомпанії, орендаря літака або капітана судна. Контроль включає перевірку: товарів, що перевозяться міжнародними пасажирськими рейсами; вантажів на міжнародних вантажних рейсах; самих літаків;

контроль на залізничному транспорті. Митний контроль залізничних перевезень виконується прикордонними та митними органами у таких місцях: прикордонні залізничні станції; контрольні пункти, розташовані на кордоні; ділянки між найближчими внутрішніми станціями та прикордонними станціями;

контроль на водному транспорті. Коли судна (вітчизняні чи іноземні) заходять у територіальні води України, вони автоматично підлягають митному контролю. Процедура починається з моменту перетину судном митного кордону України разом із пасажирами та вантажем і завершується після оформлення митних документів для випуску товарів і транспортних засобів.

Отже, митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів є комплексним процесом, спрямованим на забезпечення дотримання митного законодавства, захист економічної та національної безпеки, спрощення міжнародної торгівлі та попередження незаконного переміщення товарів через кордон. Ці процедури включають перевірку документів, обчислення митних платежів, застосування технічних засобів контролю, а також взаємодію з іншими контрольними службами. Завдяки впровадженню сучасних технологій, системи управління ризиками та спрощення формальностей, митний контроль стає більш ефективним і прозорим, сприяючи розвитку міжнародної торгівлі та захисту інтересів держави.

1.2. Митний контролю в нейтралізації ризиків і загроз митної безпеки держави

Митний контроль відіграє ключову роль у забезпеченні митної безпеки держави, нейтралізуючи ризики та загрози, пов'язані з незаконним переміщенням товарів, порушенням економічного та митного законодавства, а також транскордонними злочинами. Ефективна система митного контролю спрямована на виявлення потенційних загроз, запобігання контрабанді, ухиленню від сплати митних платежів, проникненню небезпечних товарів чи речовин, що можуть завдати шкоди національній безпеці, економіці або екології. У поєднанні з сучасними технологіями,

методами управління ризиками та міжнародною співпрацею, митний контроль стає важливим інструментом зміцнення безпеки держави та підтримки її суверенітету.

Митний кодекс України (МКУ) визначає «митний контроль» як набір заходів, що спрямовані на забезпечення дотримання положень Кодексу, інших законодавчих актів, а також міжнародних угод, укладених Україною відповідно до чинного законодавства. У наукових дослідженнях термін «митний контроль» тлумачиться різними способами, але загальний аналіз дозволяє виділити кілька основних підходів до його трактування [4]:

складова частина управлінської діяльності держави, яка включає комплекс заходів для попередження порушень митного законодавства під час переміщення громадян, товарів і транспортних засобів через митний кордон, а також для забезпечення національної та митної безпеки;

система законодавчо встановлених заходів, що виконуються митними органами для дотримання податкового і митного законодавства, охорони громадської та державної безпеки, економічних інтересів, а також для виявлення та запобігання правопорушенням;

механізм реалізації функцій митних органів, що включає низку дій, спрямованих на забезпечення виконання митних норм;

специфічна діяльність митних органів, орієнтована на виконання законодавчих завдань та функцій з метою забезпечення дотримання чинного законодавства учасниками митних відносин.

Митний контроль, з точки зору його ролі в забезпеченні митної безпеки, можна розглядати як сукупність організаційних, правових та координаційних заходів, які застосовуються відповідними органами відповідно до чинного законодавства та національних стратегій безпеки. Ці заходи мають на меті виявлення, прогнозування, попередження та усунення як потенційних, так і реальних загроз, а також захист митних інтересів держави та учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Згідно зі статтею 336 Митного кодексу України, митний контроль здійснюється посадовими особами митних органів через низку дій, зокрема [4]:

перевірка документів та даних, поданих при переміщенні товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон;

митний огляд, що включає перевірку товарів, транспортних засобів, ручної поклажі, багажу, а також особистий огляд громадян;

облік товарів та транспортних засобів комерційного призначення, які перетинають митний кордон;

усне опитування громадян та представників підприємств;

огляд територій та приміщень, що використовуються для тимчасового зберігання товарів та транспортних засобів, включаючи митні склади, вільні митні зони, магазини безмитної торгівлі та інші місця, де перебувають товари під митним контролем;

перевірка обліку товарів, що перетинають митний кордон або перебувають під митним контролем;

проведення документальних перевірок для забезпечення дотримання митного законодавства, зокрема щодо своєчасності, достовірності та повноти сплати митних платежів;

направлення запитів до інших державних органів і компетентних іноземних органів для перевірки автентичності поданих документів.

Митний контроль можна розглядати за різними ознаками (табл.2.1.) [5]

Таблиця 2.1.

Ознаки митного контролю

Ознака митного контролю	Види митного контролю
За типами митних режимів	Імпорт, експорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, інші.
За напрямками переміщення товарів	Контроль товарів, що ввозяться, вивозяться або транспортуються транзитом.
За митним статусом товарів	Вітчизняні та іноземні товари.
За характеристиками товарів	Контроль багажу, ручної поклажі, енергоносіїв, валюти та інших предметів.

За видом транспорту	Морські та річкові судна, автотранспорт, авіаційний транспорт, залізничний транспорт.
За формами співпраці з сусідніми країнами	Односторонній, двосторонній або спільний контроль.
За кількістю переміщень	Одноразовий чи багатократний митний контроль.
За місцем проведення	У митних зонах або тимчасових митних зонах.
За предметом контролю	Контроль товарів і транспортних засобів.
За типом перевірки	Фактичний або документальний митний контроль.
За правовим режимом об'єкта контролю	Звичайний або спрощений контроль.

Джерело: складено автором на основі [5].

У контексті механізму митної безпеки важливо визначити основні завдання та пріоритети митних підрозділів Державної митної служби України. Ураховуючи зростання міжнародної торгівлі, ускладнення зовнішньо-економічних відносин і складну політичну та економічну ситуацію, митні підрозділи ДМС стикаються з новими викликами, що вимагають впровадження стратегій, орієнтованих на оцінку ризиків.

Митний контроль є основним інструментом у зменшенні ризиків і загроз митній безпеці країни. Згідно з Митним кодексом України та іншими нормативними актами, митний контроль реалізується через набір заходів, які сприяють дотриманню митних норм, боротьбі з контрабандою та захисту економічних, політичних і соціальних інтересів держави. Митні органи зобов'язані виявляти і нейтралізувати потенційні ризики та загрози, використовуючи сучасні технології та стратегії управління ризиками.

Основні етапи митного контролю, які сприяють мінімізації загроз митній безпеці, включають:

оцінка і управління ризиками – митні органи застосовують спеціалізовані системи для оцінки ризиків, що дозволяють визначати найбільш підозрілі вантажі та товари для перевірки. цей етап охоплює аналіз наданої документації, інспекцію товарів і транспорту, а також використання технічних засобів для виявлення можливих порушень;

перевірка документів і товарів – митні органи здійснюють ретельну перевірку супровідних документів і самих товарів, транспорту, щоб виявити можливі спроби порушень митних правил. перевірка може бути як документальною, так і фізичною, включаючи огляд товарів;

захист національної економіки – митний контроль направлений на охорону внутрішнього ринку від нелегальних поставок товарів, а також від порушень митних зборів і платежів, що дозволяє запобігти недобросовісній конкуренції;

міжнародне співробітництво – митні органи активно співпрацюють із митними службами інших країн для обміну інформацією, що допомагає виявляти міжнародні контрабандні схеми та інші порушення митного законодавства;

митні огляди і перевірки – у разі підозри на порушення митних норм, митні органи мають право проводити огляди товарів, транспортних засобів, а також здійснювати особисті огляди громадян;

Завдяки вжитим заходам, митний контроль ефективно знижує митні ризики та загрози, забезпечуючи національну безпеку та економічну стабільність України. Існує численні критерії оцінки митної безпеки держави, як за кількісними, так і за якісними показниками, що дозволяють визначати результативність заходів, спрямованих на захист митних інтересів, залежно від актуальності потреби їх скорочення. Проте розвиток митних органів в умовах глобалізації та постійних внутрішніх і зовнішніх загроз стикається з низкою складнощів, зокрема з проблемами, спричиненими частими реорганізаціями митних структур [6].

Аналіз результатів оцінки ефективності виконання повноважень Держмитслужбою у контексті боротьби з порушеннями виявив кілька серйозних проблем: неузгодженість юридичного забезпечення, що утруднює спрощення митних процедур, затримки в оформленні товарів і складнощі в стягненні митних платежів. Також є проблема недостатньої взаємодії між Держмитслужбою та правоохоронними органами, а також іншими державними установами, що знижує результативність контролю за дотриманням митних норм у зовнішньоекономічній діяльності. Серед інших труднощів — відсутність ефективної системи моніторингу за дотриманням

митних правил при ввезенні товарів і організаційно-управлінські проблеми через постійні реформи митних і податкових органів, що сповільнюють автоматизацію та комп'ютеризацію процесів митного контролю. Враховуючи глобалізаційні зміни, виникає необхідність перегляду економічних стратегій, щоб створити нові ефективні інструменти захисту національних інтересів у сучасних умовах.

Отже, митний контроль є важливим компонентом у забезпеченні митної безпеки країни, виконуючи роль надійного механізму для нейтралізації ризиків та загроз, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Застосовуючи комплексний підхід, який охоплює перевірку документів, огляд вантажів, співпрацю з іншими державними структурами та використання новітніх технологій, митні органи гарантують виконання законодавчих норм, захист економічних інтересів, боротьбу з контрабандою і нелегальним переміщенням товарів. Однак ефективність цього контролю безпосередньо залежить від розвитку правової основи, автоматизації процедур і належної координації між різними відомствами, що є критично важливими для ефективної адаптації до глобалізаційних викликів.

РОЗДІЛ 2

ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

2.1 Митний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Митний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення дотримання митного законодавства, захисту економічних інтересів держави, національної безпеки та правопорядку. Він передбачає перевірку документів, ідентифікацію товарів, митний огляд, а також застосування спеціальних митних процедур. Митний контроль здійснюється відповідно до принципів законності, вибіркової та ефективності, що дозволяє оптимізувати процес переміщення товарів, запобігати контрабанді та ухиленню від сплати митних платежів.

До 2021 року спостерігалось зростання загальної кількості митних декларацій, особливо за рахунок збільшення імпорту (ввезення товарів) (рис.2.1). Це означає, що економічна активність була стабільною, товарообіг зростав, Україна активно імпортувала та експортувала продукцію.

У 2022 році відбулося суттєве скорочення всіх митних операцій, особливо транзиту. Найбільш імовірна причина – повномасштабне вторгнення росії в Україну, що призвело до порушення логістичних шляхів (особливо транзитних коридорів); зменшення економічної активності, зупинки підприємств; закриття або скорочення торговельних відносин із деякими країнами; обмеження на вивезення стратегічних товарів. У 2023-2024 роках імпорт поступово відновлюється, що свідчить про адаптацію економіки до нових умов. Водночас транзит через Україну фактично зупинився (з 375,5 тис. декларацій у 2019 році до 7,4 тис. у 2024 році). Це означає, що Україна більше не відіграє значну роль як транзитна країна, що може бути наслідком війни, закриття транспортних коридорів, ризиків для міжнародних перевізників.

Імпорт відновлюється, що свідчить про поживлення економіки та повернення бізнес-активності. Експорт поки що не демонструє значного зростання, що може вказувати на складнощі у виробництві та реалізації української продукції за кордоном. Транзит майже припинився, що позбавляє Україну значних доходів і стратегічної ролі у світовій логістиці.

Для подальшого покращення ситуації необхідно розвивати альтернативні логістичні маршрути. Важливо підтримувати національного виробника, щоб збільшити експортний потенціал. Для повернення транзиту можуть знадобитися міжнародні гарантії безпеки для перевізників.

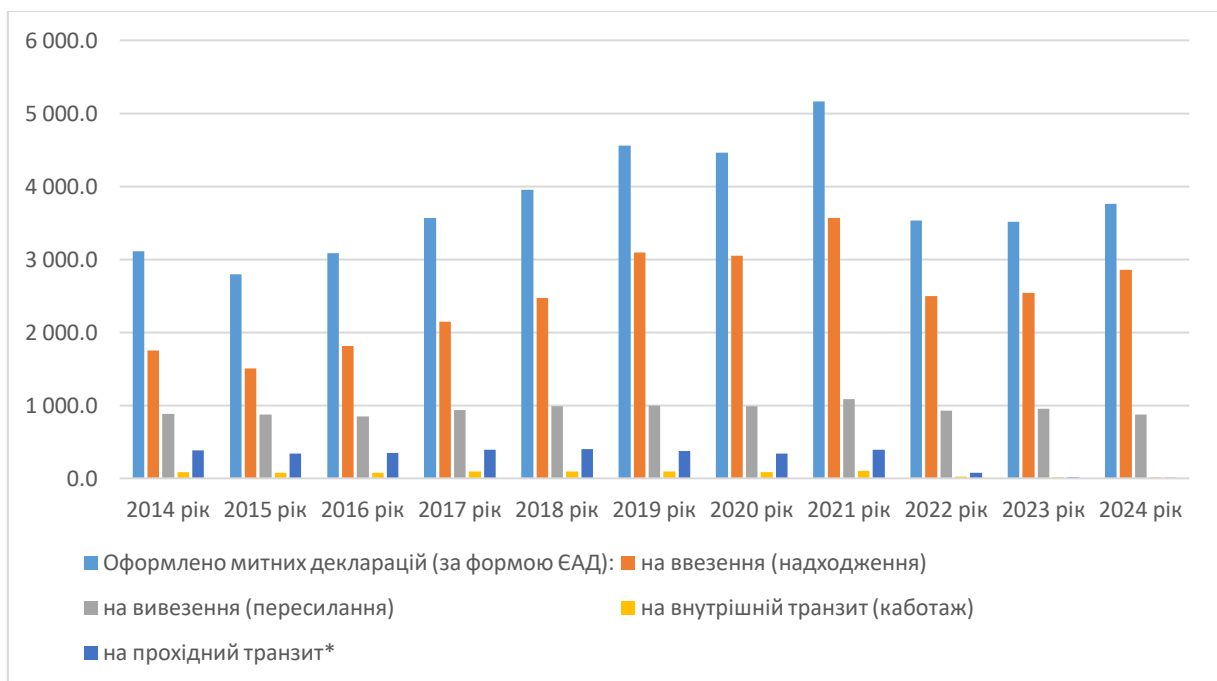

Рис.2.1. Оформлено митних декларацій за формою ЄАД в розрізі 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [7].

До 2021 року відбувалося стабільне зростання оформлення електронних декларацій, що свідчить про цифровізацію митних процесів та зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності (рис.2.2).

У 2021 році зафіксовано найвищий показник – 5 006,5 тис. декларацій. У 2022 році – різке падіння до 3 499,8 тис. через військові дії, що порушили торговельні зв'язки, логістику та транзитні маршрути. У 2023-2024 роках спостерігається поступове відновлення (3 743,7 тис. у 2024 році).

До 2021 року кількість електронних декларацій постійно зростала (з 1 611,9 тис. у 2014 р. до 3 545,9 тис. у 2021 р.), що свідчить про збільшення імпорту та спрощення процедур через електронні сервіси. У 2022 році – різке падіння до 2 492,3 тис., що пояснюється логістичними проблемами та змінами у торговельних потоках. У 2023-2024 роках – часткове відновлення (до 2 847,4 тис.), що свідчить про стабілізацію імпорту.

Коливання показників у межах 820-1 084 тис. декларацій означає, що експортна діяльність України до 2021 року була відносно стабільною. У 2022 році – зниження до 926,4 тис., що може свідчити про скорочення експорту через логістичні труднощі та руйнування виробничих потужностей. У 2023-2024 рр. – незначне відновлення, але обсяг експорту не досяг докризових рівнів.

Показник внутрішнього транзиту (каботажу) залишався відносно стабільним до 2021 року (~80-106 тис.). У 2022 році – падіння в 5 разів до 22,5 тис., що вказує на значне скорочення внутрішніх перевезень через воєнні дії. У 2023-2024 рр. – мінімальні значення (12,8-14,6 тис.), що означає, що внутрішній транзит майже не функціонує.

До 2021 року було стабільне зростання прохідного транзиту (167,6 тис. у 2014 році → 269,9 тис. у 2021 році). У 2022 році – обвал транзиту більш ніж у 4 рази (58,6 тис.).

У 2023-2024 роках – транзит майже припинився (6,5 тис. у 2024 році), що означає, що Україна більше не відіграє роль важливого транзитного хабу через воєнні ризики.

Електронне митне оформлення було ефективним та зростало до 2021 року. У 2022 році митні операції різко скоротилися через війну (транзит майже зупинився, імпорт та експорт зменшилися). Транзит через Україну майже припинився, що негативно впливає на роль країни у світовій логістиці. У 2023-2024 роках спостерігається часткове відновлення імпорту та експорту, що свідчить про адаптацію економіки.

Імпорт стабілізується, але для повного відновлення необхідно розширювати торговельні маршрути. Експорт потребує підтримки, зокрема допомоги українським виробникам. Транзит слід відновлювати через альтернативні маршрути та міжнародні угоди щодо безпеки перевезень.

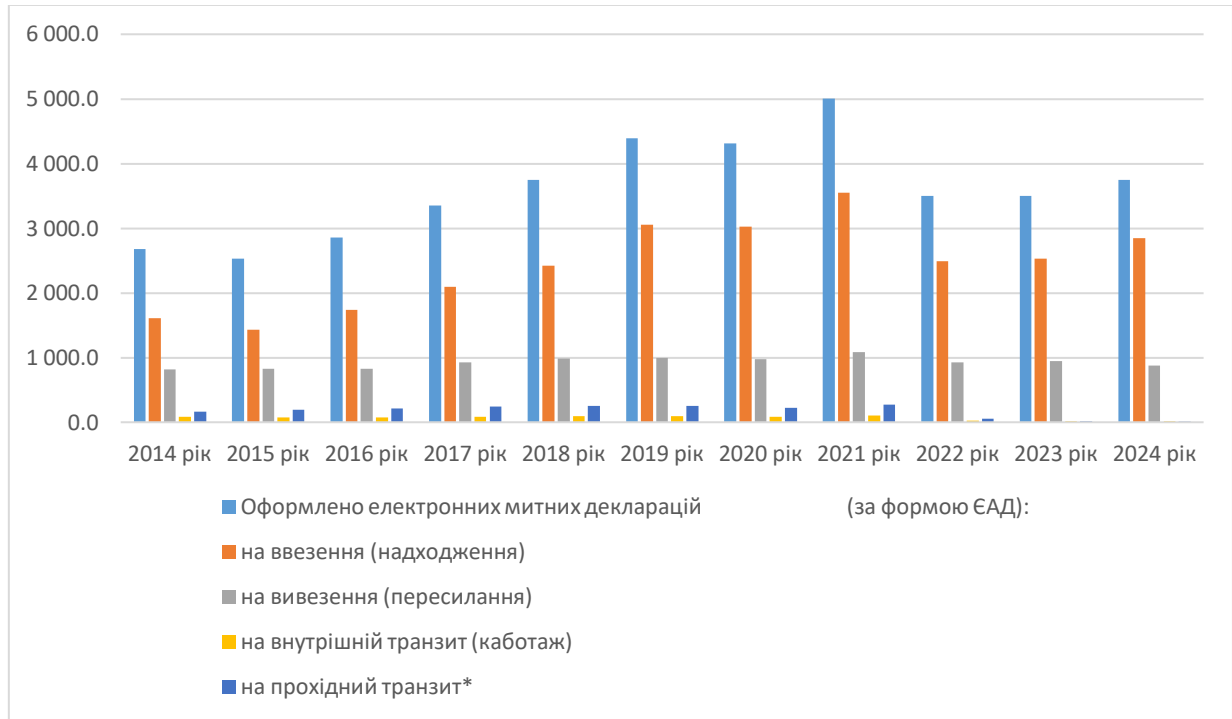

Рис.2.2. Оформлено електронних митних декларацій (за формою ЄАД) за 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [7].

До 2021 року відбувалося стабільне зростання товаропотоку через митний кордон України (з 254,9 млн тонн у 2016 році до 333 млн тонн у 2021 році) (рис.2.3). 2022 рік – різке падіння (до 150,8 млн тонн) через війну, яка суттєво обмежила логістичні маршрути. 2023-2024 роки – незначне зростання (до 162,2 млн тонн у 2024 році), що свідчить про повільне відновлення товарного руху.

До 2021 року імпорту зростав (з 81,1 млн тонн у 2016 році до 91,3 млн тонн у 2021 році). 2022 рік – обвал імпорту до 31,1 млн тонн (втричі менше, ніж у 2021 році). 2023-2024 роки – стагнація на низькому рівні (30,1 млн тонн у 2024 році). До 2021 року експорт стабільно зростав (з 173,9 млн тонн у 2016 році до 241,7 млн тонн у 2021 році). 2022 рік – скорочення експорту вдвічі (119,8 млн тонн), що пояснюється

війною, блокадою портів та обмеженнями в логістиці. 2023-2024 роки – часткове відновлення (132,1 млн тонн у 2024 році), що свідчить про пошук альтернативних шляхів експорту. До 2021 року товарообіг через митний кордон України стабільно зростав. У 2022 році відбувся обвал імпорту та експорту через війну. У 2023-2024 роках спостерігається поступове відновлення експорту, але імпорт залишається на низькому рівні.

Основна проблема – порушення логістичних маршрутів та обмеження пропускної здатності митниці. Імпорт потребує стимулювання, зокрема через оптимізацію митних процедур. Експорт поступово відновлюється, але для виходу на довоєнний рівень потрібно розширення альтернативних маршрутів (залізничних і морських). Можливе збільшення транзиту через міжнародні ініціативи щодо безпечного проходження товарів.

Рис.2.3. Пропущено товарів через митний кордон України (крім товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту) за 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [7].

З 2015 по 2018 роки кількість оформлених документів поступово зростала (з 1,36 млн у 2015 році до 1,73 млн у 2018 році) (рис.2.4.). 2019-2021 роки – нестабільність: у 2019 році спостерігалось зниження, але у 2021 році кількість знову зросла до 1,02 млн. 2022-2024 роки – значне скорочення, особливо у 2024 році (всього 316,6 тис.), що може бути пов'язано із загальним падінням імпорту, експорту та зменшенням обсягу спрощеного митного оформлення.

Уніфіковані митні квитанції МД-1: основний вид документів (становлять 80-95% усього обсягу); пік у 2018 році (1,64 млн квитанцій).

Різде падіння у 2020 році (438,6 тис.), що може бути пов'язано з карантинними обмеженнями. У 2024 році – мінімальний рівень (209,1 тис.), що свідчить про скорочення митного оформлення за спрощеними процедурами.

Оглядові розписи М-15: значне зростання з 2019 по 2021 роки (з 41,9 тис. у 2018 до 325,2 тис. у 2021 році); після 2022 року – зниження (до 57,3 тис. у 2024 році), що може свідчити про скорочення перевірок або зміни в процедурах митного контролю.

Митні декларації М-16: різке зростання у 2019-2021 роках (до 207,2 тис. у 2021 році); скорочення у 2022-2024 роках (50,2 тис. у 2024 році), що вказує на зменшення застосування спрощеного митного оформлення або зміну підходів до декларування товарів.

До 2019 року кількість спрощених митних документів стабільно зростала, що свідчить про активний розвиток митних процедур. Починаючи з 2020 року (COVID-19) та особливо після 2022 року (війна) спостерігається різке падіння обсягів спрощеного митного оформлення. 2024 рік – найнижчі показники, що може означати або зменшення обсягів митного оформлення, або перехід до інших форм декларування.

Можливе подальше зменшення використання документів МД-1 та М-16 через зміну митних процедур. Для спрощення митного оформлення може бути запроваджено нові цифрові форми документів. Відновлення економічної активності та імпорту/експорту може призвести до зростання кількості оформлених митних документів у найближчі роки.

Постійне зростання резидентів на централізованому обліку з 64,6 тис. у 2014 році до 209,7 тис. у 2024 році свідчить про збільшення кількості суб'єктів ЗЕД (зовнішньоекономічної діяльності), які реєструються в митній системі. Кількість нових реєстрацій відносно стабільна (близько 11-19 тис. щороку).

Пік у 2019 році (18,5 тис.), а у 2024 році – зменшення (13,4 тис.), що може свідчити про певне уповільнення розвитку зовнішньої торгівлі або жорсткіші критерії

реєстрації. Кількість суб'єктів, що реально працюють із митницею, зростала до 2021 року, а потім стабілізувалася (~50 тис.). З 2022 року відбулося невелике зниження, що може бути пов'язано із впливом воєнних дій та загальним скороченням обсягів ЗЕД.

Вперше особи-нерезиденти на централізованому обліку з'являються у 2022 році (8,1 тис.), що може бути наслідком змін у митному законодавстві або активізації іноземних компаній в Україні. У 2023-2024 роках кількість зростає (11,7 тис.), що може свідчити про збільшення інтересу іноземних компаній до роботи на українському ринку.

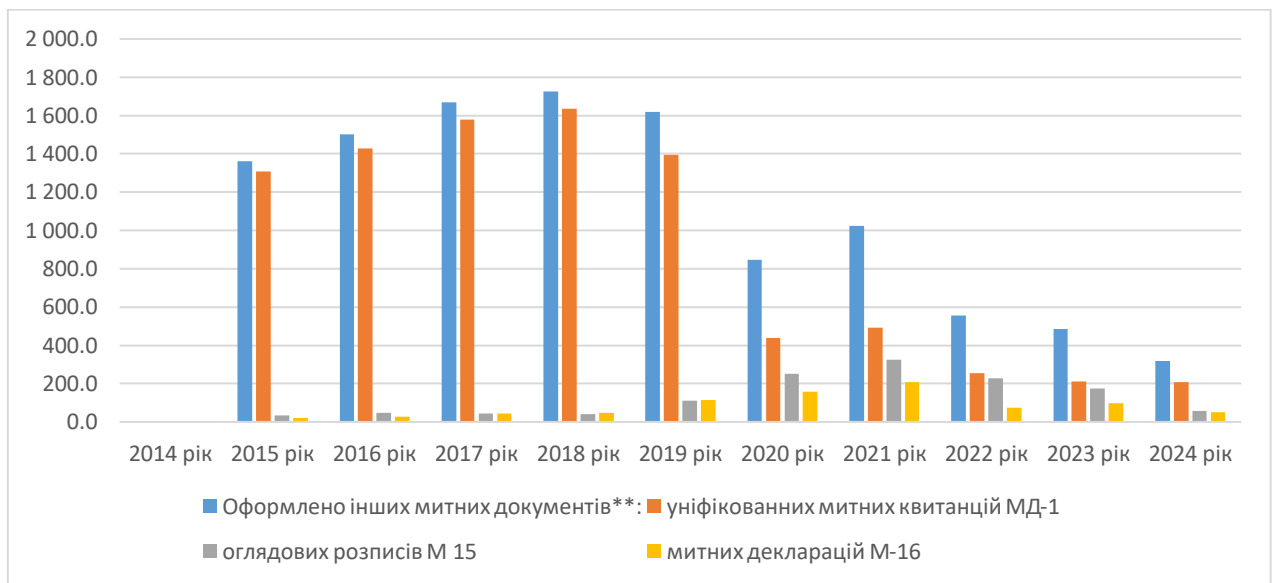

Рис.2.4. Оформлено інших митних документів за 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [7].

Отже, кількість резидентів на митному обліку зростає, що вказує на розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Зниження кількості нових реєстрацій після 2021 року може свідчити про складніші умови для бізнесу або спад економічної активності. Поява нерезидентів у 2022 році та їх зростання до 11,7 тис. у 2024 році вказує на зацікавленість іноземних компаній у митній діяльності в Україні.

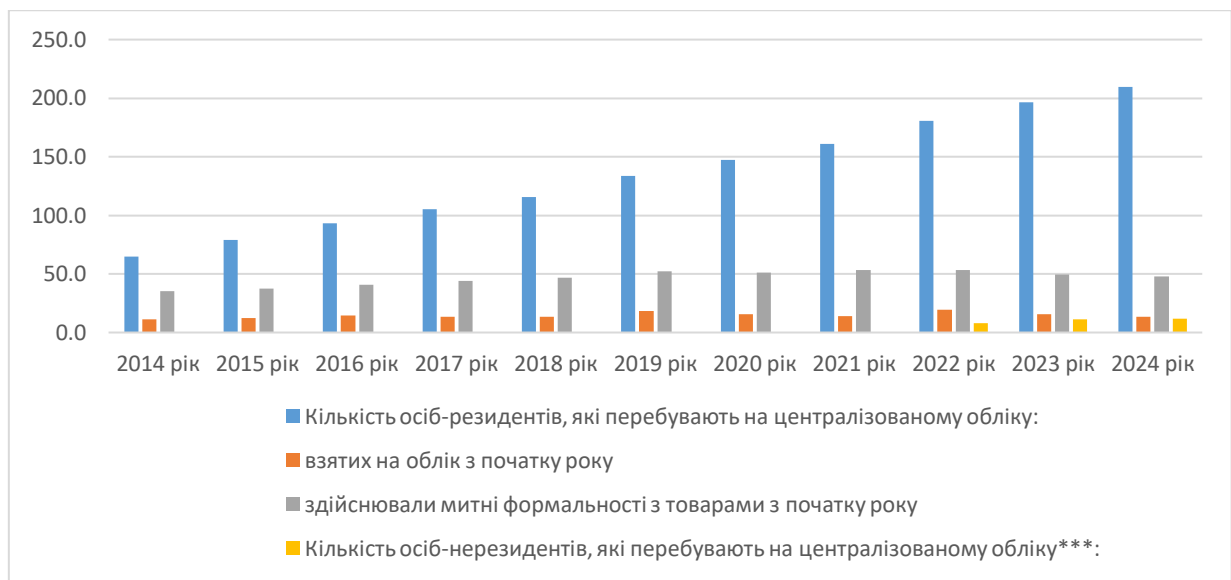

Рис.2.5. Кількість осіб-резидентів, які перебувають на централізованому обліку за 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [7].

Митний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є важливим інструментом забезпечення дотримання митного законодавства, захисту економічних інтересів держави та національної безпеки. Він регулює процеси імпорту, експорту, транзиту та внутрішнього переміщення товарів, сприяючи запобіганню контрабанди, ухиленню від сплати митних платежів і порушенням митних правил. Ефективна організація митного контролю дозволяє спростити митні процедури, підвищити прозорість та сприяти розвитку міжнародної торгівлі, одночасно забезпечуючи належний рівень контролю та захисту національних інтересів.

2.2. Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є ключовим етапом митного контролю, який забезпечує законність зовнішньоекономічних операцій, захист економічних інтересів держави та виконання міжнародних зобов'язань. Цей процес включає подання митних

декларацій, сплату митних платежів, перевірку документів і товарів, а також застосування відповідних митних режимів. В умовах євроінтеграції та реформування митної системи України відбувається поступове спрощення процедур, впровадження електронного декларування та автоматизація процесів, що сприяє прискоренню товарообігу та покращенню умов ведення бізнесу.

У 2014–2018 роках кількість пропущених транспортних засобів коливалася на рівні приблизно 21–22 млн на рік. Починаючи з 2019 року, спостерігається значне зниження – до 18,1 млн у 2019 році та лише 8,9 млн у 2020 році. В останні роки (2021–2024) показник стабілізувався на рівні близько 9–10 млн транспортних засобів (рис.2.6.).

Протягом усіх років кількість транспортних засобів, що ввозяться і вивозяться, майже рівна. У 2020 році та наступних роках значно скоротилася як кількість ввезених, так і вивезених транспортних засобів. Зниження після 2019 року може бути пов'язане з економічними факторами, змінами у митному законодавстві або обмеженнями, пов'язаними з пандемією COVID-19. Вплив воєнних дій у 2022–2024 роках міг призвести до подальшого зменшення руху через кордон. Посилення митного контролю та зміни у правилах імпорту/експорту могли вплинути на кількість транспортних засобів, які проходять митне оформлення.

Загалом, дані свідчать про суттєве скорочення транспортного потоку через митний кордон України після 2019 року, що може бути викликано комплексом економічних, законодавчих та геополітичних чинників.

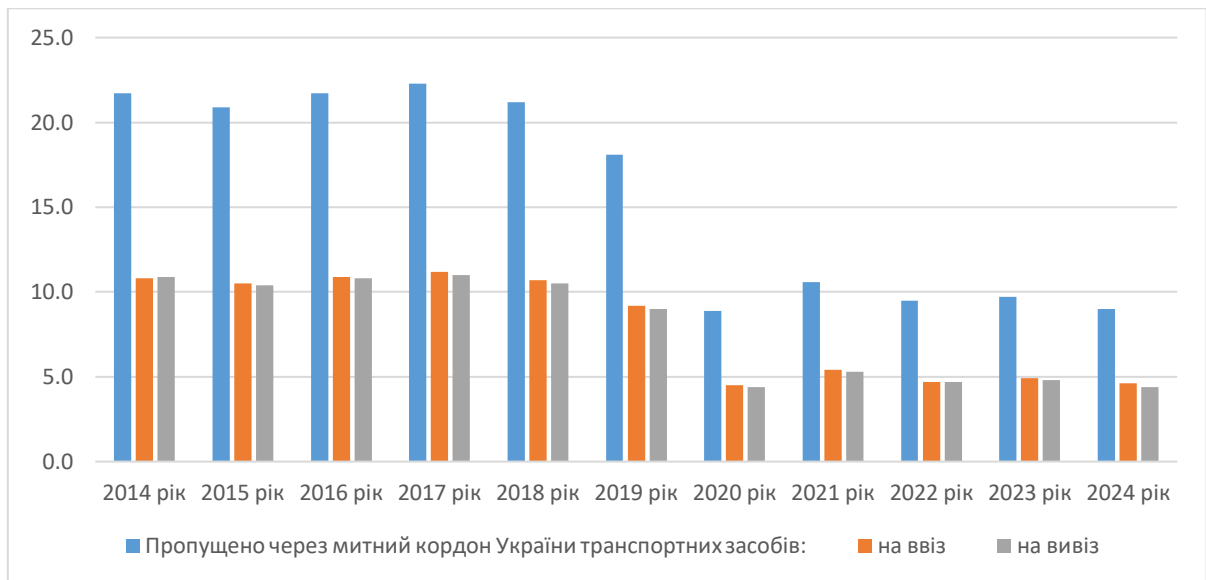

Рис.2.6. Пропущено через митний кордон України транспортних засобів

Джерело: складено автором на основі [7].

Рисунок 2.7. показує кількість транспортних засобів, що були пропущені через митний кордон України у 2014–2024 роках, з поділом за видами транспорту. Загальна тенденція свідчить про поступове зменшення транспортного потоку, особливо після 2019 року. Найбільше скорочення спостерігається у категорії автотранспорту (з 18,8 млн у 2017 році до 7,6 млн у 2024 році) та залізничних вагонів (з 4 млн у 2014 році до 1,2 млн у 2024 році). Значне падіння кількості повітряних суден після 2022 року (до мінімальних 0,2 у 2024 році) може бути наслідком воєнних дій та обмежень на польоти.

Інші категорії транспорту демонструють нестабільні зміни. Наприклад, кількість річкових суден у 2022–2024 роках навіть зросла порівняно з попередніми роками, що може свідчити про зміну логістичних маршрутів. Кількість морських суден залишалася відносно стабільною, з незначним падінням у 2022 році, але поступовим відновленням до 2024 року. Зменшення загального транспортного потоку може бути спричинене економічними факторами, змінами в митному регулюванні, а також зовнішньополітичними викликами, зокрема війною та її впливом на логістичні ланцюги.

Рис.2.7. Пропущено через митний кордон України транспортних засобів

Джерело: складено автором на основі [7].

Рисунок 2.8. відображає динаміку обсягів товарів, що переміщувалися через митний кордон України у 2014–2024 роках (за винятком товарів, що транспортуються стаціонарними видами транспорту, такими як трубопровідний транспорт чи лінії електропередач). Загалом, з 2014 по 2021 рік спостерігалось зростання товарообігу, який досяг піку у 2020 році (333,8 млн тонн). Однак із 2022 року відбулося різке скорочення обсягів – більш ніж удвічі (до 150,8 млн тонн), що, ймовірно, пов'язано з військовими діями, змінами в логістичних ланцюгах та економічними обмеженнями. У 2023 році падіння продовжилося (146,3 млн тонн), але у 2024 році спостерігається незначне відновлення до 162,2 млн тонн. Якщо розглянути співвідношення ввезення та вивезення, то протягом 2014–2021 років експорт завжди суттєво переважав імпорту, що вказує на торговельний профіцит у певні періоди. У 2022 році обсяги як імпорту, так і експорту значно зменшилися: ввезення скоротилося до 31,1 млн тонн, а вивезення – до 119,8 млн тонн, що може бути наслідком воєнних дій, руйнування логістичної інфраструктури та закриття підприємств. У 2023 році обсяги імпорту впали ще більше (27,3 млн тонн), тоді як експорт залишався майже на тому ж рівні (119,1 млн тонн). Проте у 2024 році спостерігається поступове відновлення як імпорту

(30,1 млн тонн), так і експорту (132,1 млн тонн), що може свідчити про адаптацію економіки до нових умов та відновлення торговельних шляхів.

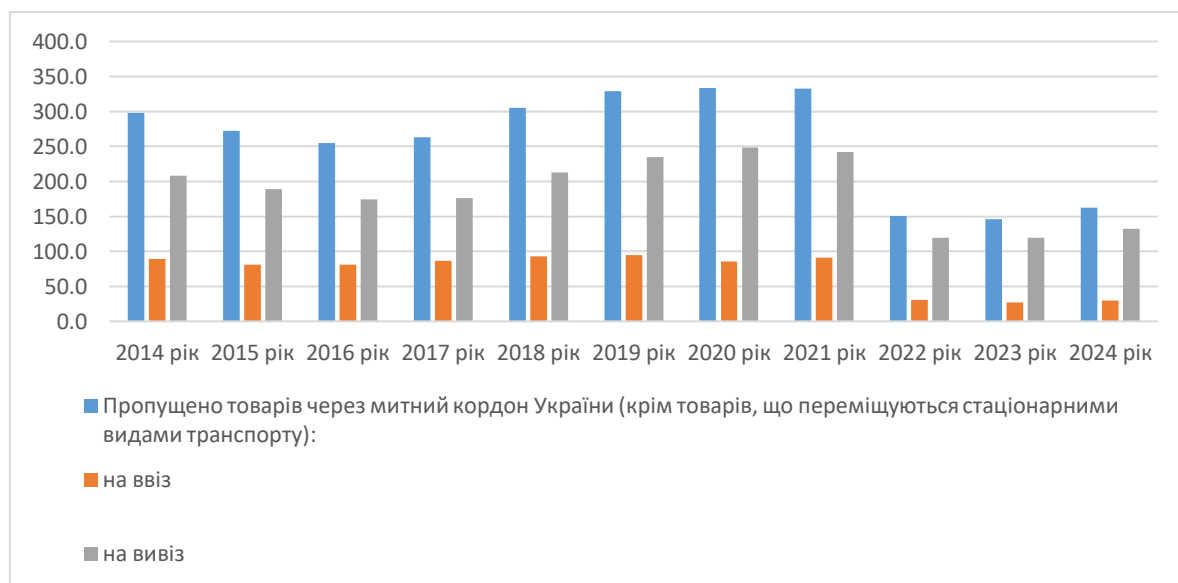

Рис.2.8. Пропущено товарів через митний кордон України (крім товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту)

Джерело: складено автором на основі [7].

Дані на рис.2.9. відображають обсяги товарів, що оформлювалися митницями Держмитслужби України та переміщувалися стаціонарними видами транспорту – трубопроводами та лініями електропередачі у 2014–2024 роках. Обсяги переміщення трубопроводами коливалися, досягнувши максимуму у 2017 році (103 млн тонн), після чого поступово знижувалися, особливо різко після 2021 року, що, ймовірно, пов'язано зі змінами в енергетичній політиці та обмеженнями на транзит. Переміщення товарів через лінії електропередачі також демонструє значні коливання, з найбільшим показником у 2015 році (12 779,9 млн кВт·год) та різкими спаданнями у 2016 і 2023 роках. У 2024 році спостерігається часткове відновлення до 6 237,5 млн кВт·год, що може бути наслідком змін у структурі енергетичного експорту та адаптації до нових ринкових умов.

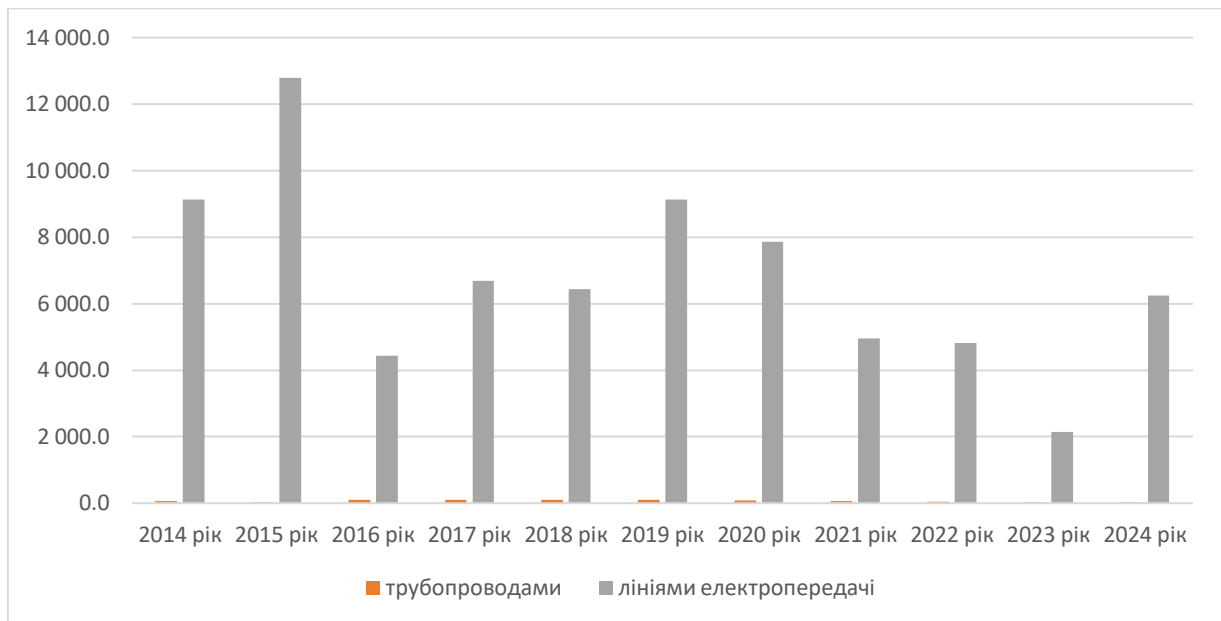

Рис.2.9. Оформлено митницями Держмитслужби товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту

Джерело: складено автором на основі [7].

Дані на рис.2.10. відображають кількість транспортних засобів, пропущених через митний кордон України за напрямками сусідніх країн та пунктів пропуску (морських і авіаційних) у 2014–2024 роках. Загалом спостерігається зменшення потоку транспорту через кордон, особливо з 2020 року. Найбільший рух фіксується на кордоні з країнами ЄС, зокрема з Польщею, яка має найвищий показник серед усіх сусідів. Після 2019 року суттєво знизилася кількість пропущених транспортних засобів, що, ймовірно, пов'язано з пандемією COVID-19, змінами в логістиці та політичними факторами. У 2022–2024 роках показники частково відновлюються, але залишаються нижчими за рівень 2014–2018 років.

Перетин кордону з країнами СНД також демонструє значне скорочення, особливо після 2021 року. Потік транспорту через кордон з Росією та Білоруссю після 2022 року фактично припинився, що відображає геополітичні зміни та розрив торговельних відносин. При цьому транспортний потік через Молдову зменшився, але залишається стабільним. Переміщення через морські та авіаційні пункти пропуску також скоротилося до мінімальних значень, що може бути наслідком зміни маршрутів вантажних перевезень та обмежень у міжнародних сполученнях.

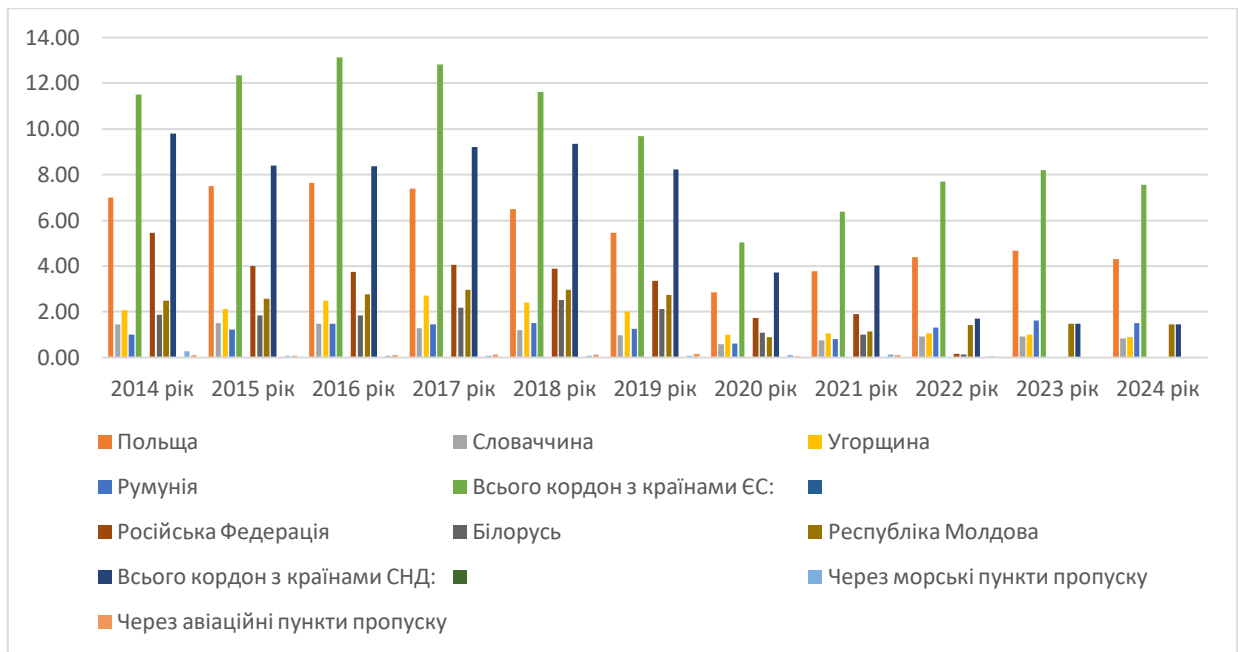

Рис.2.10. Пропущено транспортних засобів

Джерело: складено автором на основі [8].

Найбільший обсяг товарів традиційно переміщувався через кордон з країнами ЄС, зокрема Польщею, яка демонструє стабільне зростання після 2020 року. Водночас Угорщина та Словаччина мали коливання, а показники Румунії значно зросли після 2021 року, що може бути пов'язано зі зміною логістичних маршрутів. Загальний обсяг товарів, що прямують до ЄС, суттєво збільшився у 2022–2024 роках, що відображає переорієнтацію українського експорту та імпорту на європейський ринок (рис.2.11).

Натомість торгівля з країнами СНД, особливо з Росією та Білоруссю, різко скоротилася після 2021 року, а у 2023–2024 роках майже повністю припинилася. Це свідчить про розрив економічних зв'язків через політичні та безпекові чинники. Значне зменшення товаропотоків через морські пункти у 2022–2023 роках відображає обмеження в судноплавстві, пов'язані з війною та блокуванням портів. Водночас у 2024 році спостерігається часткове відновлення морських перевезень, що може свідчити про поступове відновлення експортних можливостей України. Переміщення товарів через авіаційні пункти залишається незначним і фактично припинилося після 2022 року.

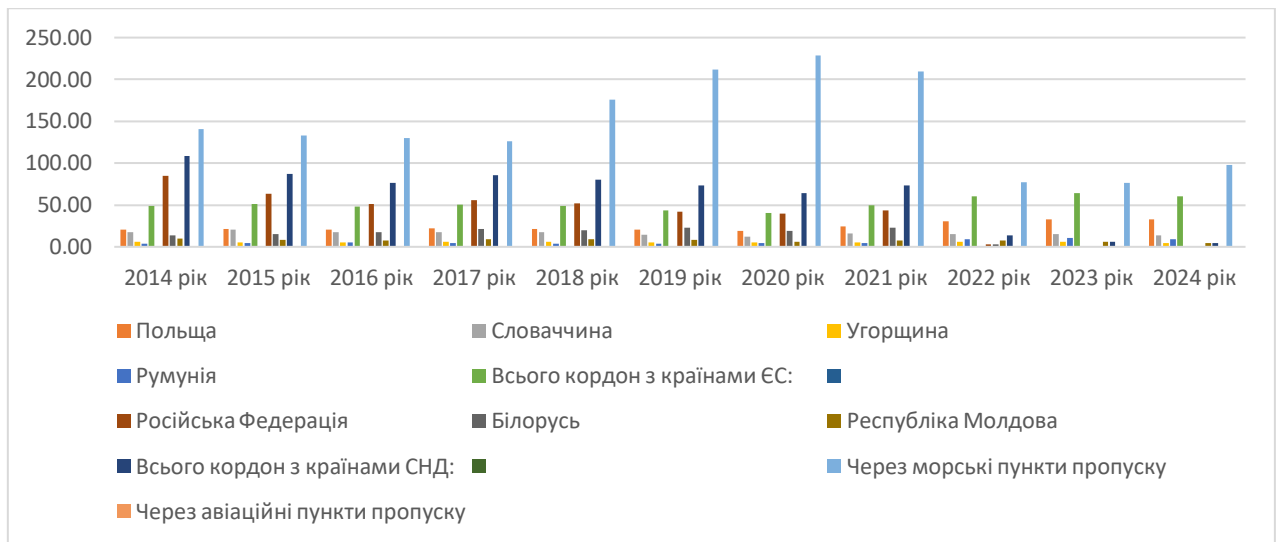

Рис.2.11. Пропущено товарів

Джерело: складено автором на основі [8].

Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є важливим етапом контролю, який забезпечує дотримання митного законодавства, наповнення державного бюджету та регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Процес оформлення включає перевірку документів, контроль відповідності товарів митним режимам, сплату митних платежів та застосування заходів нетарифного регулювання. Останні роки характеризуються цифровізацією митних процедур, що сприяє прискоренню оформлення та зменшенню бюрократичного навантаження, водночас зміни у геополітичній ситуації призвели до переорієнтації торговельних потоків, посилення контролю та адаптації митної політики до нових викликів.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

3.1 Шляхи удосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів на основі зарубіжного досвіду

Удосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів є важливим напрямком підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Досвід розвинених країн свідчить про ефективність застосування цифрових технологій, автоматизованих систем управління ризиками, електронного декларування та принципу єдиного вікна. Такі підходи сприяють зменшенню часу митного оформлення, мінімізації корупційних ризиків і покращенню прозорості процедур. Аналізуючи міжнародний досвід, можна розробити ефективні механізми модернізації митної системи, що сприятиме інтеграції України у світову торговельну систему та полегшенню митних процедур для бізнесу.

Одним із ключових напрямків удосконалення митного контролю є впровадження електронного декларування та цифрових платформ для обміну даними. Перехід від паперових декларацій до електронних значно скорочує час митного оформлення, мінімізує помилки, пов'язані з людським фактором, та знижує корупційні ризики. Електронні декларації дозволяють бізнесу подавати документи в режимі онлайн, що прискорює процес їхньої перевірки та прийняття рішень. Крім того, інтеграція цифрових платформ з іншими державними реєстрами та базами даних (наприклад, податковими, транспортними, статистичними) дає змогу митним органам оперативно перевіряти інформацію про товари, транспортні засоби та учасників ЗЕД [9].

Автоматизація процесів перевірки документів і контролю товарів є наступним етапом цифровізації. Використання програмних алгоритмів та систем штучного інтелекту дозволяє швидко аналізувати великі обсяги даних та виявляти потенційні

ризика, що допомагає зосередити увагу на підозрілих операціях. Ще одним із сучасних підходів до вдосконалення митного контролю є використання системи управління ризиками, яка дозволяє мінімізувати кількість фізичних перевірок, зосередившись на потенційно ризикових вантажах. Це досягається за рахунок аналізу великих обсягів даних, що включають інформацію про митну історію підприємств, країну походження товарів, вид продукції, її митну вартість та попередні порушення.

Система управління ризиками також передбачає сегментування вантажів за рівнем ризику. На основі попереднього аналізу всі товари поділяються на три основні категорії: низького, середнього та високого ризику. Вантажі з низьким ризиком можуть проходити митний контроль у спрощеному режимі, без додаткових перевірок, що значно прискорює оформлення. Товари із середнім рівнем ризику можуть підлягати вибірковому контролю, наприклад, документальному або за допомогою скануючих систем. А для вантажів з високим ризиком передбачено ретельний фізичний огляд та додаткові процедури перевірки [10].

Застосування системи управління ризиками дає змогу митним органам ефективно розподіляти ресурси, зменшуючи навантаження на інспекторів та скорочуючи час оформлення вантажів. Це також сприяє зниженню корупційних ризиків, оскільки рішення про перевірку ухвалюються автоматизовано, на основі об'єктивних даних, а не суб'єктивної оцінки посадових осіб.

Наступним із ключових напрямків удосконалення митного контролю є впровадження сучасних технічних засобів перевірки вантажів і транспортних засобів. Використання стаціонарних та мобільних сканерів дозволяє митним органам швидко та без розкриття контейнерів або автомобілів визначати вміст вантажу, що значно прискорює процес огляду. Додатково, застосування детекторів радіації допомагає виявляти потенційно небезпечні матеріали, а безконтактні датчики здатні ідентифікувати хімічний склад речовин та контролювати рівень безпеки без потреби у фізичному втручанні. Такі технології не лише прискорюють перевірки, а й зменшують людський фактор, що мінімізує ризик корупції та помилок [11].

Запровадження штучного інтелекту в митному контролі дозволяє автоматично аналізувати зображення, отримані зі скануючих пристроїв, і виявляти потенційні ризики без залучення великої кількості інспекторів. Алгоритми машинного навчання можуть розпізнавати заборонені або незадекларовані товари, аналізуючи великі масиви даних про митні операції та історичні порушення. Це дає змогу оперативно реагувати на підозрілі вантажі, підвищує точність контролю та скорочує час митного оформлення. Така модернізація відповідає світовим тенденціям розвитку митних служб і сприяє підвищенню ефективності міжнародної торгівлі.

Використання сучасних технологій значно покращує швидкість і точність митного контролю. Впровадження сканерів дозволяє здійснювати безконтактний огляд контейнерів та транспортних засобів, що значно скорочує час перевірки та зменшує потребу у фізичному розкритті вантажів. Детектори радіації допомагають оперативно ідентифікувати небезпечні матеріали, а безконтактні датчики аналізують хімічний склад товарів, що дозволяє митним органам ефективніше боротися з контрабандою та нелегальним перевезенням небезпечних речовин. Додатково, запровадження технологій штучного інтелекту для автоматичного аналізу вантажів значно підвищує ефективність митного контролю. Системи машинного навчання аналізують зображення, отримані від скануючих пристроїв, порівнюючи їх із базами даних законних вантажів і автоматично виявляючи потенційні ризики. Це дозволяє зменшити людський фактор у прийнятті рішень, мінімізувати корупційні ризики та прискорити процес перевірки.

Одним із ключових напрямів спрощення митних процедур є впровадження принципу "Єдиного вікна", що передбачає інтеграцію митних служб із податковими, прикордонними та іншими державними органами. Така взаємодія дозволяє автоматизовано перевіряти документи, обмінюватися інформацією та оперативно реагувати на можливі порушення. Це значно зменшує бюрократичні процедури, усуває дублювання перевірок і скорочує час оформлення вантажів. Як результат, бізнес отримує більш прозорі та швидкі митні процедури, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі та покращенню інвестиційного клімату країни [12].

Важливим напрямом удосконалення митного контролю є впровадження інституту авторизованих економічних операторів (АЕО). Цей статус надається компаніям, які відповідають високим стандартам фінансової стабільності, прозорості та дотримання митного законодавства. Підприємства, що отримали статус АЕО, користуються спрощеними процедурами митного оформлення, зменшеною кількістю перевірок і пріоритетним обслуговуванням. Це дозволяє скоротити час і витрати на проходження митного контролю, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності компаній у міжнародній торгівлі [13].

Для ефективної роботи митної системи важливе посилення міжнародного співробітництва, зокрема обмін інформацією між митними органами різних країн. Це допомагає виявляти шахрайські схеми, попереджати митні порушення та забезпечувати прозорість торговельних операцій. Крім того, гармонізація стандартів митного оформлення відповідно до міжнародних норм дозволяє спростити процедури для імпортерів та експортерів, зменшити бюрократичні бар'єри та інтегруватися у світову торговельну систему. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли ефективна взаємодія митних служб сприяє розвитку міжнародної торгівлі та зміцненню економічних зв'язків між країнами.

Автоматизація процесів митного контролю є одним із ключових заходів для зменшення впливу людського фактора та мінімізації корупційних ризиків. Використання електронних алгоритмів ухвалення рішень дозволяє значно скоротити суб'єктивний вплив митних інспекторів, оскільки система самостійно аналізує подані декларації, визначає рівень ризику та приймає рішення щодо необхідності додаткових перевірок. Крім того, посилення контролю за діяльністю митних службовців через впровадження аудиту, відеоспостереження та аналізу їхніх дій сприяє підвищенню відповідальності посадових осіб і створює прозорі умови роботи.

Розвиток сучасної митної інфраструктури є важливим фактором для прискорення процедур оформлення товарів та підвищення ефективності контролю. Будівництво сучасних логістичних центрів із комплексними митними послугами дозволяє прискорити процес перевірки та оформлення вантажів, що сприяє

зменшенню затримок у міжнародній торгівлі. Додатково, оснащення пунктів пропуску новими технологічними рішеннями, такими як додаткові смуги руху для вантажного транспорту, автоматичні системи зважування та електронні пропускні системи, допомагає значно скоротити час очікування на кордоні та зменшити транспортні витрати бізнесу [14].

На основні вищевикладеної інформації пропонуємо наступний покроковий механізм удосконалення митного контролю та оформлення товарів:

Цифровізація митних процедур:

крок 1: впровадження електронного декларування для всіх категорій товарів.

крок 2: створення єдиної цифрової платформи для обміну даними між митними, податковими, прикордонними службами та бізнесом.

крок 3: автоматизація перевірки документів за допомогою алгоритмів та штучного інтелекту.

крок 4: використання електронного підпису та блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки даних.

Використання системи управління ризиками

крок 5: впровадження аналітичних систем для аналізу великих масивів митних даних.

крок 6: автоматизоване сегментування вантажів за рівнем ризику (низький, середній, високий).

крок 7: оптимізація вибіркового контролю – фізичний огляд лише для вантажів з високим рівнем ризику.

Модернізація технічних засобів контролю

крок 8: закупівля та встановлення стаціонарних і мобільних сканерів на митних пунктах.

крок 9: впровадження безконтактних датчиків і детекторів радіації для прискорення перевірок.

крок 10: використання систем штучного інтелекту для автоматичного аналізу отриманих зображень вантажів.

Впровадження принципу "Єдиного вікна"

крок 11: інтеграція митних процедур із податковими, прикордонними та іншими державними структурами.

крок 12: усунення дублювання перевірок шляхом обміну даними між державними органами.

крок 13: автоматизація взаємодії підприємств із митними органами через єдиний онлайн-портал.

Спрощення митних процедур для надійних компаній

крок 14: впровадження програми авторизованих економічних операторів (АЕО).

крок 15: надання перевіреним підприємствам преференцій, таких як мінімальні перевірки та швидке оформлення.

крок 16: запровадження механізму регулярного моніторингу дотримання митного законодавства компаніями-АЕО.

Посилення міжнародного співробітництва

крок 17: укладання угод про обмін митною інформацією з іншими країнами.

крок 18: гармонізація митних процедур відповідно до міжнародних стандартів (WCO, ЄС).

крок 19: взаємне визнання програм АЕО між країнами для спрощення оформлення товарів у міжнародній торгівлі.

Зменшення людського фактора та корупційних ризиків

крок 20: автоматизація ухвалення рішень у митних процедурах.

крок 21: запровадження системи електронного моніторингу дій митних інспекторів.

крок 22: посилення відповідальності посадових осіб за неправомірні дії через механізми контролю та внутрішнього аудиту.

Оптимізація митної інфраструктури

крок 23: будівництво сучасних логістичних центрів із зонами швидкого оформлення вантажів.

крок 24: оснащення митних пунктів додатковими смугами руху для прискорення перевірок.

крок 25: впровадження автоматизованих систем зважування та контролю транспортних засобів на кордоні.

На основі цього покрокового механізму, пропонуємо наступну дорожню карту удосконалення митного контролю та оформлення товарів, яка зображена в таблиці 3.1. та 3.2.

Таблиця 3.1.

Дорожня карта удосконалення митного контролю та оформлення товарів
національного рівня

Етап	Заходи	Термін виконання	Відповідальні органи
Етап 1. Цифровізація митних процедур	Впровадження електронного декларування для всіх категорій товарів	2025–2026	Держмитслужба, Мінцифри
	Створення єдиної цифрової платформи для обміну даними між митними, податковими, прикордонними службами	2026–2027	Держмитслужба, ДПС, Держприкордонслужба
Етап 2. Використання системи управління ризиками	Розробка та впровадження аналітичних алгоритмів для оцінки ризиків	2025–2026	Держмитслужба, Нацбанк
	Автоматизація процесу вибіркового контролю	2026–2027	Держмитслужба
Етап 3. Модернізація технічних засобів контролю	Закупівля та встановлення мобільних і стаціонарних сканерів, безконтактних датчиків	2025–2028	Держмитслужба, Кабмін
	Впровадження штучного інтелекту для автоматичного аналізу митних зображень	2026–2028	Держмитслужба, Мінцифри
Етап 4. Впровадження принципу "Єдиного вікна"	Інтеграція митних процедур із податковими, прикордонними та іншими державними органами	2025–2027	Держмитслужба, Мінекономіки
	Усунення дублювання перевірок через автоматизацію обміну даними	2026–2028	Держмитслужба, ДПС, Держприкордонслужба
Етап 5. Спрощення митних процедур для надійних компаній	Впровадження статусу АЕО та розширення його дії	2025–2026	Держмитслужба, Мінфін
	Спрощення перевірок для підприємств, що відповідають міжнародним стандартам	2026–2027	Держмитслужба, Мінекономіки
Етап 6. Посилення	Розширення програм обміну митною інформацією з іншими країнами	2025–2027	Держмитслужба, МЗС

міжнародного співробітництва	Уніфікація митних стандартів відповідно до міжнародних норм (WCO, ЄС)	2026–2028	Держмитслужба, Кабмін
Етап 7. Зменшення людського фактора та корупційних ризиків	Впровадження електронного моніторингу діяльності митних службовців	2025–2027	Держмитслужба, НАЗК
	Посилення відповідальності за неправомірні дії	2026–2028	Держмитслужба, Антикорупційні органи
Етап 8. Оптимізація митної інфраструктури	Будівництво сучасних логістичних центрів	2025–2029	Держмитслужба, Мінінфраструктури
	Оснащення пунктів пропуску додатковими смугами руху	2026–2029	Держмитслужба, Укравтодор

Джерело: складено автором.

Таблиця 3.2.

Дорожня карта удосконалення митного контролю та оформлення товарів регіонального рівня

Етап	Регіональні заходи	Термін виконання	Відповідальні органи
Етап 1. Цифровізація митних процедур	Впровадження електронних сервісів для підприємців на місцевому рівні	2025–2026	Обласні митниці, ОДА
Етап 2. Використання системи управління ризиками	Аналіз локальних ризиків і впровадження автоматизованих методів контролю	2025–2027	Обласні митниці
Етап 3. Модернізація технічних засобів контролю	Закупівля мобільних сканерів для прикордонних регіонів	2025–2027	Обласні митниці, Місцеві адміністрації
Етап 4. Впровадження принципу "Єдиного вікна"	Локальна інтеграція митних, податкових та інших державних органів через спільні центри	2026–2028	Обласні митниці, ОДА
Етап 5. Спрощення митних процедур для надійних компаній	Прискорене оформлення місцевих підприємств у програму АЕО	2025–2026	Обласні митниці, Місцеві ТПП
Етап 6. Посилення міжнародного	Обмін митною інформацією між прикордонними	2025–2027	Обласні митниці, Міжнародні комітети

співробітництва	регіонами сусідніх країн		
Етап 7. Зменшення людського фактора та корупційних ризиків	Контроль роботи регіональних митниць через внутрішні аудити та моніторинг	2025–2028	Обласні митниці, Антикорупційні служби
Етап 8. Оптимізація митної інфраструктури	Розширення пунктів пропуску, збільшення смуг руху	2026–2029	Обласні митниці, Місцева влада

Джерело: складено автором.

Також пропонуємо стратегію, яка спрямована на удосконалення митного контролю та оформлення товарів в Україні шляхом адаптації та впровадження найкращих європейських практик ЄС, що дозволить забезпечити ефективність митних процедур, зменшити адміністративні витрати, покращити взаємодію з міжнародними партнерами та сприяти економічному розвитку країни.

ЄС активно використовує електронне декларування через систему EU Customs Data Exchange (Customs Decision System) та EU Single Window для митних декларацій. Всі митні органи країн ЄС мають взаємодіяти через єдину платформу, що забезпечує автоматичний обмін даними між митними, податковими та іншими державними органами [15, 16].

В Україні: створити єдину цифрову платформу для електронного декларування товарів на основі EU Customs Decision System; впровадити систему "єдиного вікна" для бізнесу, яка дозволить зменшити кількість контактів між підприємствами та митними органами, спрощуючи процес оформлення вантажів; розвивати інтеграцію митної системи з іншими державними органами через цифрові канали, забезпечуючи швидкий доступ до інформації про податки, ліцензії та сертифікати.

ЄС у системі управління ризиками застосовує Risk Management Framework, який дозволяє автоматично оцінювати ризики та здійснювати митні перевірки тільки на підставі наданих даних, мінімізуючи втручання митників. Програма дозволяє виявляти високий ризик і здійснювати вибіркові перевірки вантажів [17].

Дії для України: розробити та впровадити систему автоматичної оцінки ризиків для митних перевірок, адаптуючи досвід ЄС; використовувати дані з міжнародних баз даних, що дозволяють ідентифікувати підозрілі товари та компанії, що не відповідають вимогам законодавства; розширити функціонал електронних платформ для моніторингу та оцінки ризиків у реальному часі.

В країнах ЄС активно використовуються сучасні технології, такі як сканери для перевірки вантажів, автоматизовані системи зважування та безконтактні технології для перевірки контейнерів. В рамках Europol та Frontex запроваджено інструменти для швидкої перевірки вантажів за допомогою детекторів радіації, наркотиків, зброї та інших заборонених товарів.

Для України: впровадити сучасні технології для сканування вантажів, використовуючи методи, подібні до тих, що використовуються в ЄС для перевірки контейнерів; оснастити митні пункти додатковими смугами руху, щоб забезпечити швидке оброблення вантажів; інвестувати в автоматизовані системи, які дозволяють визначати відповідність товарів вимогам без втручання людини.

В країнах ЄС активно використовуються системи електронного моніторингу для контролю за діяльністю митних службовців. Встановлення онлайн-реєстрів та автоматизованих систем дозволяє мінімізувати можливості для корупції та маніпуляцій.

В Україні: впровадити систему внутрішнього аудиту та електронного моніторингу дій митних службовців на основі європейських практик; розробити програми підвищення прозорості митних процесів, зокрема, шляхом відкритого доступу до інформації про виконані перевірки.

Також ЄС активно працює в рамках митних союзів та обміну інформацією з іншими країнами через програми Europol, Frontex та Customs Cooperation Council [18, 19, 20].

Дії для України: розвивати співпрацю з митними службами ЄС та іншими країнами для ефективного обміну інформацією; гармонізувати національне митне законодавство з європейським законодавством для зручності ведення торгівлі.

Реалізація європейських практик дозволить значно скоротити час проходження митних процедур для компаній та вантажів. Впровадження автоматизованих систем і моніторингів зменшить можливість для людського втручання і корупції. Спрощення процедур для надійних компаній та гармонізація стандартів з ЄС сприятиме розвитку економіки та сприянню міжнародним торговим відносинам. Впровадження програм АЕО та обміну даними з іншими країнами дозволить Україні інтегруватися в глобальні торгові процеси. Ця стратегія, заснована на європейських практиках, допоможе Україні удосконалити митний контроль, спростити бізнес-процеси та зміцнити позиції на міжнародному ринку.

ВИСНОВКИ

У першому розділі були розглянуті основи теоретичного підходу до організації митного контролю та процедури оформлення товарів і транспортних засобів, що перетинають митний кордон України. Вивчено нормативно-правову базу, яка визначає порядок митного контролю, зокрема положення Митного кодексу України, а також основні принципи й підходи до організації митних процедур. Визначено основні завдання митного контролю, його форми, методи та класифікації, а також зазначено особливості використання сучасних технологій для забезпечення високої ефективності митних операцій. Отримані результати формують базу для подальшого аналізу практичних аспектів та виявлення напрямків удосконалення митної діяльності в умовах глобалізації.

Враховуючи безперервний розвиток світової торгівлі та глобалізаційні зміни, організація митного контролю виступає дедалі нагальнішим чинником забезпечення економічної безпеки країни та її включеності в міжнародні економічні зв'язки. Водночас, на тлі значного збільшення обсягів товарообігу та складності сучасних логістичних мереж, ключовим компонентом результативного митного контролю є впровадження автоматизованих систем та електронних інструментів з метою спрощення митних формальностей, скорочення часу на перетин кордону товарами та мінімізації ризиків правопорушень. Передові технології, зокрема електронне декларування, інтелектуальні системи моніторингу та оцінки ризиків, сприяють збільшенню прозорості митних операцій, одночасно забезпечуючи швидкість та точність обробки даних. Це дає змогу підтримувати баланс між гарантуванням економічної безпеки та сприянням ефективному торговельному обороту.

Здійснення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є важливим елементом державного регулювання ЗЕД. Ефективне функціонування митної системи залежить від застосування сучасних технологій, автоматизації процесів, впровадження системи управління ризиками та гармонізації митного законодавства відповідно до

міжнародних стандартів. Важливим аспектом є також мінімізація корупційних ризиків і бюрократичних процедур, що сприятиме прискоренню митного оформлення та підвищенню прозорості митних операцій. Запровадження передових практик ЄС дозволить оптимізувати митний контроль, спростити процеси для добросовісних учасників ринку та забезпечити економічну безпеку держави.

Враховуючи безперервний розвиток світової торгівлі та глобалізаційні зміни, організація митного контролю виступає дедалі нагальнішим чинником забезпечення економічної безпеки країни та її включеності в міжнародні економічні зв'язки. Водночас, на тлі значного збільшення обсягів товарообігу та складності сучасних логістичних мереж, ключовим компонентом результативного митного контролю є впровадження автоматизованих систем та електронних інструментів з метою спрощення митних формальностей, скорочення часу на перетин кордону товарами та мінімізації ризиків правопорушень. Передові технології, зокрема електронне декларування, інтелектуальні системи моніторингу та оцінки ризиків, сприяють збільшенню прозорості митних операцій, одночасно забезпечуючи швидкість та точність обробки даних. Це дає змогу підтримувати баланс між гарантуванням економічної безпеки та сприянням ефективному торговельному обороту.

Удосконалення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є ключовим напрямом підвищення ефективності митної системи та сприяння міжнародній торгівлі. Основними шляхами модернізації є цифровізація митних процедур, автоматизація перевірок, впровадження системи управління ризиками, використання сучасних технічних засобів контролю та принципу «Єдиного вікна». Важливу роль відіграє гармонізація митних стандартів із вимогами ЄС та міжнародних організацій, що сприятиме прискоренню оформлення, зменшенню бюрократичних бар'єрів та мінімізації корупційних ризиків. Комплексне впровадження цих заходів дозволить не лише покращити ефективність митного контролю, а й підвищити конкурентоспроможність України на світовому ринку.

Одним з ключових елементів вдосконалення митного контролю є запровадження системи управління ризиками, що надає митним органам змогу ефективніше визначати потенційні загрози та зосереджувати перевірки на товарах і транспортних засобах, які можуть перевозити небезпечні чи контрабандні вантажі. Система управління ризиками базується на використанні передових інформаційних технологій для аналізу великих обсягів даних та виявлення відхилень, що дає змогу знизити навантаження на сумлінних учасників зовнішньоекономічної діяльності. Це, своєю чергою, сприяє скороченню часу митного оформлення та підвищенню ефективності функціонування митниць, знижуючи витрати на обробку документації та спрощуючи процедури для учасників ринку.

Також значущу роль у вдосконаленні митного контролю відіграє інтеграція передових технічних засобів контролю, як-от сканери для швидкого огляду вантажів, автоматизовані системи для моніторингу перевезень та системи для контролю відповідності митних декларацій реальному стану товарів. Це дає змогу значно зменшити обсяг фізичних перевірок та підвищити точність оцінки митних товарів. Водночас важливим є принцип «Єдиного вікна», який дозволяє здійснювати всі необхідні митні, податкові та регуляторні процедури через єдину онлайн-платформу, що сприяє зменшенню адміністративного тиску на бізнес, скороченню бюрократичних перешкод та підвищенню прозорості процесів. Завдяки таким ініціативам, митний контроль стає ефективнішим і менш витратним, що, своєю чергою, стимулює розвиток зовнішньої торгівлі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний контроль. *Національна академія внутрішніх справ*. URL: https://arm.naia.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part4.html#1 (дата звернення: 16.01.2025).
2. Митний кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI: станом на 15 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 16.01.2025).
3. Проходження митного контролю. *WikiLegalAid*. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Проходження_митного_контролю (дата звернення: 17.01.2025).
4. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014. 288 с.
5. Бережнюк І.Г., Джумурат О.В. Систематизація класифікаційних ознак митних ризиків. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер: Економіка. 2013. Вип. 4. С. 85-89.
6. Гавловська Н. І., Осадчук О.В., Рудніченко Є.М. Вплив митних органів на економічну безпеку держави. Митна безпека. 2011. № 1-2. С.52-56
7. Статистика та реєстри. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення: 17.02.2025).
8. ВІ - Показники зовнішньої торгівлі України. *Державна митна служба України*. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення: 20.02.2025).
9. Митні формальності та електронна транзитна система: які законодавчі зміни скоро запрацюють. URL: https://buh.ligazakon.net/news/221200_mitn-formalnost-taelektronna-tranzitna-sistema-yak-zakonodavch-zmni-skoro-zapratsyu (дата звернення: 22.02.2025).

10. Бліщук К. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30> (дата звернення: 22.02.2025).

11. Височанська О., Бойдуник Р. Аналіз використання технічних засобів митного контролю в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 1(31). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1\(31\)-66-77](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1(31)-66-77) (дата звернення: 23.02.2025).

12. Borkut O. V. Stages of development of information interaction of state institutions for customs control of movement of goods by the “single window” principle. *Public administration and customs administration*. 2018. Vol. 2. P. 141–149. URL: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2018-2-141-149> (date of access: 24.02.2025).

13. Михайленко В., Зима О. Роль авторизованих економічних операторів у контексті економічної безпеки України. *Grail of Science*. 2024. № 37. С. 111–113. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.03.2024.018> (дата звернення: 24.02.2025).

14. Ретроспектива та сучасні тенденції розвитку митної системи України. *Economics, Entrepreneurship, Management*. URL: <https://eem.com.ua/uk/journals/tom-6-1-2019/retrospektiva-ta-suchasni-tendentsiyi-rozvitku-mitnoyi-sistemi-ukrayini> (дата звернення: 25.02.2025).

15. WCO customs data model / ed. by W. C. Organization. Belgium : World Customs Organization, 2007. 39 p.

16. Lavallée C. The Single European Sky: a window of opportunity for EU–NATO relations. *EU–NATO Relations*. 2020. P. 113–132. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429454462-7> (date of access: 26.02.2025).

17. Kumar S. Risk Management Framework. *SSRN Electronic Journal*. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4141546> (date of access: 26.02.2025).

18. Wahl T. Europol. *Research Handbook on EU Criminal Law*. 2024. P. 429–461. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800886438.00030> (date of access: 27.02.2025).

19. Sarantaki A.-M. Frontex. *Frontex and the Rising of a New Border Control Culture in Europe*. London, 2023. P. 23–43. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003230250-2> (date of access: 27.02.2025).

20. European Customs Union Study Group. Customs Cooperation Council. European Customs Union Study Group.: Convention, with annex, and protocol between the United States of America and other governments, done at Brussels December 15, 1950. [Washington : For sale by the Supt. of Docs., U.S. Govt. Print. Off., 1971. 26 p.

21. Дякур М. Д. Електронне декларування в умовах воєнного стану. *Права людини та публічне врядування в сучасних умовах*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-74> (дата звернення: 01.03.2025).

22. Савіцький А. Управління зовнішньоекономічною діяльністю експортоорієнтованого підприємства в системі «Смарт-митниця». *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2025. Т. 338, № 1. С. 140–146. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-20> (дата звернення: 01.03.2025).

23. Міщенко І. В., Гармаш А. І. Митний контроль в Україні: сутнісні характеристики та термінологічний дискурс. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 88. С. 85–91. URL: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i88.3063> (дата звернення: 02.03.2025).

24. Маслова А. Б. Митний контроль після випуску товарів у вільний обіг: стан та перспективи реалізації у митному законодавстві України. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 3. С. 156–161. URL: <https://doi.org/10.32782/chern.v0i3.118> (дата звернення: 02.03.2025).

25. Шевчук Л. М. Теоретико-правові аспекти визначення поняття «митний контроль» в Україні. *Історико-правовий часопис*. 2022. Т. 17, № 2. С. 106–111. URL: <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2021-2/15> (дата звернення: 03.03.2025).

26. Конюх В. Місце та значення поняття *acquis* ЄС в угоді про асоціацію між Україною і С у порівняльному аналізі *acquis* ЄС до законодавства ЄС. *Do desenvolvimento mundial como resultado de realizações em ciência e investigação*

científica. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/09.10.2020.v4.10> (дата звернення: 03.03.2025).

27. Шпак Н. Г. Пропозиції щодо прискорення митного оформлення товарів. *Ефективне управління економікою на світовому, державному та регіональному рівнях*. 2024. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-367-8-48> (дата звернення: 04.03.2025).

28. Бойдуник Р., Височанська О. Особливості переміщення через державний кордон України товарів гуманітарної допомоги у військовий час. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 1(11). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-1\(11\)-255-266](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-1(11)-255-266) (дата звернення: 05.03.2025).

29. Avramenko N., Doroshenko T., Matveyev M. Problems of customs control in the context of Ukraine's european integration. *Ekonomika ta derzhava*. 2022. No. 1. P. 55. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.55> (date of access: 05.03.2025).

30. Stepanenko S. V. Directions for improving customs control and movement of goods across the customs border of Ukraine. *Актуальні проблеми політики*. 2023. No. 71. P. 49–54. URL: <https://doi.org/10.32782/app.v71.2023.7> (date of access: 06.03.2025).

31. Назарова Г. Б., Кононенко Л. В., Васильєв О. В. Митне оформлення у системі митного контролю: сучасний стан та напрями удосконалення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 249–257. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.33> (дата звернення: 10.03.2025).

32. Черкасова С. В. Розвиток митного посередництва в Україні. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 2024. № 80. С. 35–41. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-80-04> (дата звернення: 10.03.2025).

33. Харун О., Грицина Л. Вплив війни на міжнародні транспортні перевезення України. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2024. Т. 324, № 6. С. 267–272. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-45> (дата звернення: 11.03.2025).

34. Бліщук К. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30> (дата звернення: 12.03.2025).

35. Могиль О. Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах європейської інтеграції. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 2(62). С. 101–105. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-15](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-15) (дата звернення: 12.03.2025).

36. Лісніченко М., Плинокос Д., Галан О. Митна справа в Україні у міжнародному вимірі. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 7(21). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7\(21\)-263-277](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-263-277) (дата звернення: 13.03.2025).

37. Розвиток постмитного аудиту в Україні: колективна монографія. Київ: Алерта. 2018. 326 с.

38. Дудорова Т. Ю. Особливості реалізації митної логістики в Україні : thesis. 20. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14087> (дата звернення: 14.03.2025).

39. Митна логістика та управління ризиками в міжнародній торгівлі / А. В. Дзюбинський та ін. *Efektivna ekonomika*. 2024. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.72> (дата звернення: 15.03.2025).

40. Куць Н., Павлова І. Транспортно-митна логістика в міжнародних перевезеннях повоєнної України. *Сучасні технології в машинобудуванні та транспорті*. 2024. Т. 2, № 23. С. 134–141. URL: <https://doi.org/10.36910/automash.v2i23.1535> (дата звернення: 15.03.2025).

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

Здобувача вищої освіти _____ курсу,
_____ групи,
спеціальності (шифр, назва)
спеціалізації (шифр, назва)

_____
*підпис здобувача вищої
освіти*

Прізвище, ім'я, по
батькові

Науковий керівник
(науковий ступінь вчене звання)

_____
підпис керівника

Прізвище, ім'я, по
батькові

Ірпінь 2025

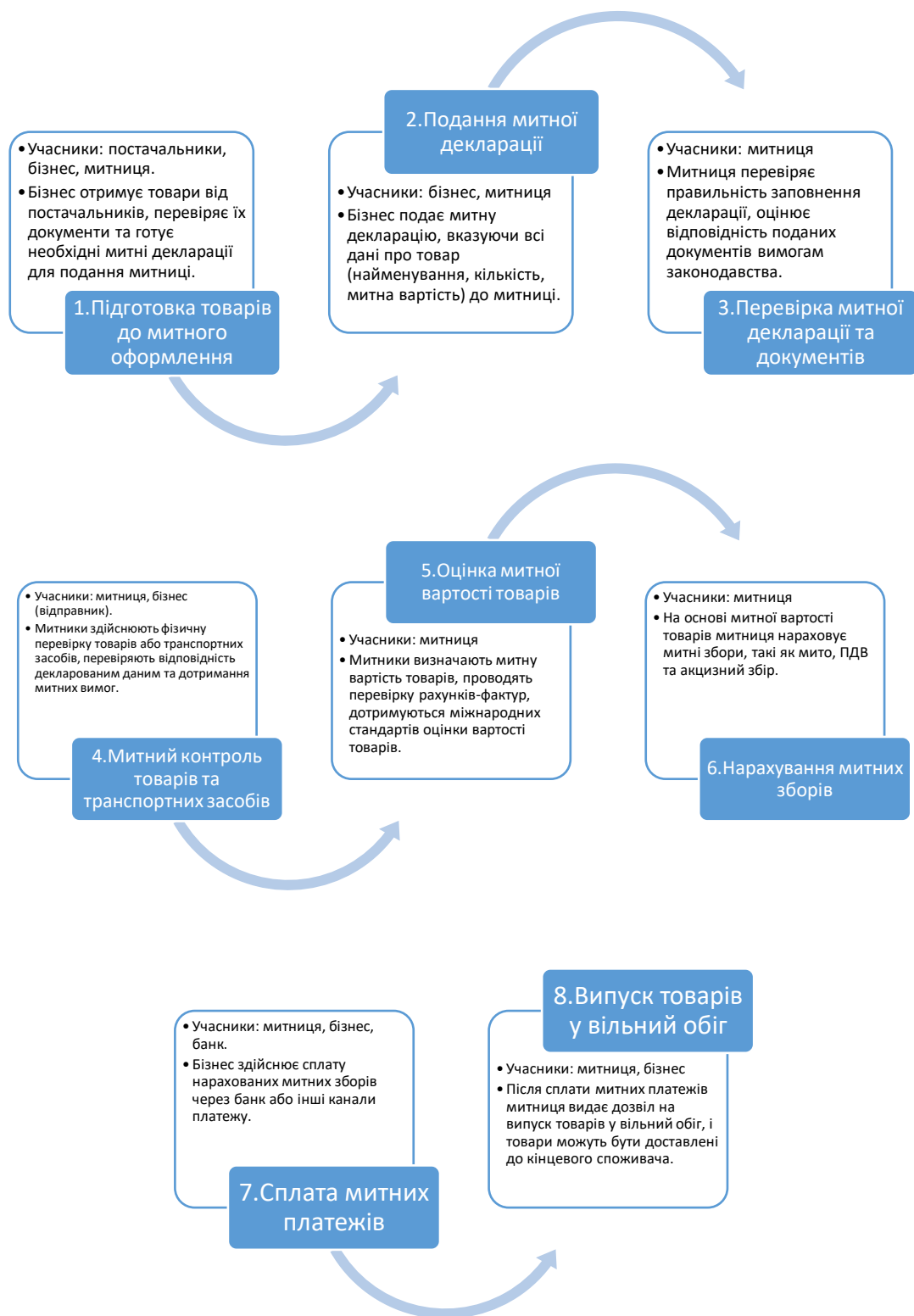
Перелік основних законодавчих актів, які регулюють митний контроль в Україні

Назва документа	Опис	Дата прийняття	Примітки
Митний кодекс України	Основний закон, що регулює митні відносини в Україні	2012 р.	Оновлений та доповнений в залежності від змін в митній сфері.
Закон України "Про зовнішню економічну діяльність"	Визначає основи здійснення зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур.	1991 р.	Зміни та доповнення здійснюються відповідно до міжнародних угод.
Закон України "Про митний тариф"	Регулює порядок встановлення та застосування митних тарифів.	2003 р.	Враховує як національні, так і міжнародні митні ставки.
Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом	Міжнародна угода, яка має вплив на митні процедури України та є частиною митної політики.	2014 р.	Оскільки Україна є частиною цієї угоди, митний контроль підпорядкований її положенням.
Угода СОТ (Світова організація торгівлі)	Регулює митні процедури відповідно до міжнародних стандартів СОТ.	1995 р.	Україна є членом СОТ з 2008 року, що впливає на митні правила та процедури.
Конвенція про процедуру спільного транзиту	Створює єдині правила для транзиту товарів через території декількох країн.	1987 р.	Україна є частиною цієї конвенції, що спрощує транзит товарів через митний кордон.
Угода про спрощення процедур митного контролю	Окреслює заходи для прискорення митних процедур та зменшення адміністративного навантаження	1999 р.	Цей документ допомагає скоротити час митного оформлення для підприємств.
Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження митних правил"	Описує основні правила для проведення митного контролю на кордоні.	2003 р.	Визначає конкретні дії митників при оформленні товарів та перевезення через кордон.
Закон України "Про адміністративні послуги"	Регулює надання адміністративних послуг у сфері митної діяльності.	2012 р.	Містить правила надання послуг, зокрема в частині митних процедур.

Основні етапи митного оформлення товарів і транспортних засобів

Етап митного оформлення	Опис етапу	Діяльність/Операція
Подання митної декларації	Оформлення і подання митної декларації для декларування товарів або транспортних засобів.	Заповнення митної декларації, подання документів до митниці.
Перевірка митної декларації	Перевірка правильності заповнення митної декларації і відповідності поданих даних.	Перевірка інформації у декларації, з'ясування можливих неточностей.
Митний контроль товарів і транспортних засобів	Перевірка товарів або транспортних засобів митниками на відповідність декларованим даним.	Фізична перевірка товарів або транспортних засобів, огляд вантажу.
Визначення митної вартості	Оцінка митної вартості товарів для нарахування митних зборів.	Оцінка товару, перевірка рахунків-фактур, розрахунок митної вартості.
Нарахування митних зборів	Визначення та нарахування митних платежів (мита, ПДВ, акцизний збір тощо) відповідно до законодавства.	Визначення ставок зборів та їх нарахування.
Сплата митних платежів	Сплата нарахованих митних зборів на спеціальний рахунок митниці.	Сплата митних зборів через банківську систему або інші канали.
Оформлення митного дозволу	Оформлення дозволу на випуск товарів у вільний обіг або інші митні процедури.	Отримання митного дозволу на вивезення чи ввезення товарів.
Випуск товарів у вільний обіг	Випуск товарів після проходження всіх процедур митного оформлення та сплати митних платежів.	Оформлення документа про випуск товарів у вільний обіг.

Процес митного оформлення товарів з етапами та взаємодією між учасниками

Блок-схема системи управління ризиками в митному контролі

Визначення критеріїв ризику

- **Опис:** це перший етап, де встановлюються критерії для оцінки ризику, пов'язаного з конкретними вантажами. Критерії можуть включати такі фактори, як тип товару, країна походження, заявлена вартість, попередні порушення та інші ознаки, які можуть вказувати на високий рівень ризику.
- **Учасники:** митні органи, аналітики ризиків.

Автоматизовані системи для відбору вантажів для перевірки

- **Опис:** на основі визначених критеріїв ризику автоматизовані системи (наприклад, система автоматизованого митного контролю або АСМК) відбирають вантажі, які мають високий ризик для подальшої перевірки. Система може здійснювати аналіз декларацій, митних документів та інших факторів, що можуть свідчити про можливі порушення.
- **Учасники:** митні органи, інформаційні технології, автоматизовані системи.

Оцінка ризику за допомогою додаткових даних

- **Опис:** для кожного відобраного вантажу система може додатково отримати інформацію з інших джерел (наприклад, попередні митні записи, міжнародні торгові бази даних). Оцінка ризику дозволяє визначити, чи потребує вантаж детальної перевірки.
- **Учасники:** митні органи, зовнішні бази даних, аналітики.

Призначення рівня контролю (високий, середній, низький ризик)

- **Опис:** на основі оцінки ризику кожен вантаж отримує рівень ризику. Для вантажів з високим рівнем ризику можуть бути призначені додаткові митні перевірки, інспекції або аудити. Для вантажів з низьким рівнем ризику процедура оформлення може бути спрощена.
- **Учасники:** митні органи, інспектори митного контролю.

Проведення митних перевірок

- **Опис:** вантажі з високим рівнем ризику підлягають детальнішому митному контролю: фізичній перевірці, перевірці документів, розмитненню товару. Для вантажів з низьким рівнем ризику перевірки можуть бути мінімізовані або взагалі відсутні.
- **Учасники:** митники, інспектори.

Реєстрація результатів перевірки та оновлення бази даних

- **Опис:** після проведення перевірки результати фіксуються в системі для подальшого аналізу. У разі виявлення порушень інформація про порушника вноситься в базу даних для подальших дій або ризик-оцінки наступних вантажів.
- **Учасники:** митні органи, аналітики, бази даних.

Зворотний зв'язок та корекція критеріїв

- **Опис:** після кожної перевірки система здійснює зворотний зв'язок, щоб коригувати критерії ризику, що дозволяє підвищити точність подальших відборів вантажів для перевірки. Виявлені помилки або неефективні критерії можуть бути скориговані для покращення роботи системи управління ризиками.
- **Учасники:** митні органи, аналітики, інформаційні системи.

Порівняння митного контролю в Україні та інших країнах (наприклад, ЄС та США) за різними аспектами

Аспект порівняння	Україна	Європейський Союз (ЄС)	США
Автоматизація митного контролю	В Україні використовується автоматизована система митного контролю, але з деякими обмеженнями в частині ефективності та інтеграції з іншими системами.	В ЄС широко використовується автоматизація, особливо через систему "NCTS" для транзиту товарів, а також електронні декларації.	США активно використовують автоматизовані системи, такі як "Automated Commercial Environment" (ACE), для спрощення митних процедур.
Стандарти митних процедур	Митні процедури в Україні мають стандарти, що базуються на міжнародних угодах, але з різними рівнями ефективності на практиці.	ЄС має спільні стандарти митних процедур, що забезпечує гармонізоване митне законодавство серед країн-членів.	В США митні процедури також стандартизовані, зокрема через "U.S. Customs and Border Protection", що гарантує чіткість та швидкість процесів.
Рівень корупції	Корупція в митній сфері залишається однією з основних проблем. Попри зусилля, вона все ще негативно впливає на ефективність контролю.	В країнах ЄС рівень корупції у митних органах значно нижчий завдяки суворим антикорупційним заходам і прозорості процедур.	В США корупція у митних органах є менш поширеною завдяки строгому контролю та санкціям за порушення.
Технологічне оснащення митниць	Митниці в Україні мають деякі технологічні обмеження, але проводяться модернізації і впровадження нових технологій.	В ЄС митниці оснащені сучасними технологіями, включаючи системи для аналізу ризиків та автоматичної перевірки вантажів.	США мають високий рівень технологічного оснащення митниць, зокрема для електронного оформлення товарів та відбору вантажів для перевірки.

Швидкість митного оформлення	Швидкість митного оформлення в Україні може залежати від рівня корупції, специфіки товару та складності процедур.	В ЄС митне оформлення зазвичай є швидким, завдяки чітким стандартам і автоматизації процесів.	США мають дуже швидку систему митного оформлення завдяки автоматизації та попередньому огляду товарів через ACE.
Інтеграція міжнародними системами з	Україна інтегрується з міжнародними митними системами, однак не повністю відповідає до стандартів ЄС чи СОТ.	ЄС має високий рівень інтеграції з міжнародними системами, зокрема через угоди з СОТ та інші міжнародні угоди.	США є частиною багатьох міжнародних митних угод, що забезпечує їх інтеграцію з глобальними митними системами.
Митна політика і торгові угоди	Україна активно укладає торгові угоди, включаючи Угоду про асоціацію з ЄС, що сприяє зміні митної політики.	ЄС має загальну митну політику, що забезпечує сприятливі умови для внутрішньої торгівлі та глобальних партнерів.	США мають свою митну політику, в основному через двосторонні торгові угоди та політику захисту внутрішнього ринку.
Контроль за транзитом товарів	Україна використовує систему для контролю за транзитом, але вона має деякі обмеження у порівнянні з розвиненими країнами.	В ЄС транзит товарів добре контролюється через систему NCTS (New Computerized Transit System), що забезпечує прозорість і ефективність.	США мають високий рівень контролю за транзитом товарів, включаючи використання сучасних технологій для моніторингу переміщення товарів.

Схема роботи системи "Єдиного вікна" в митному контролі

